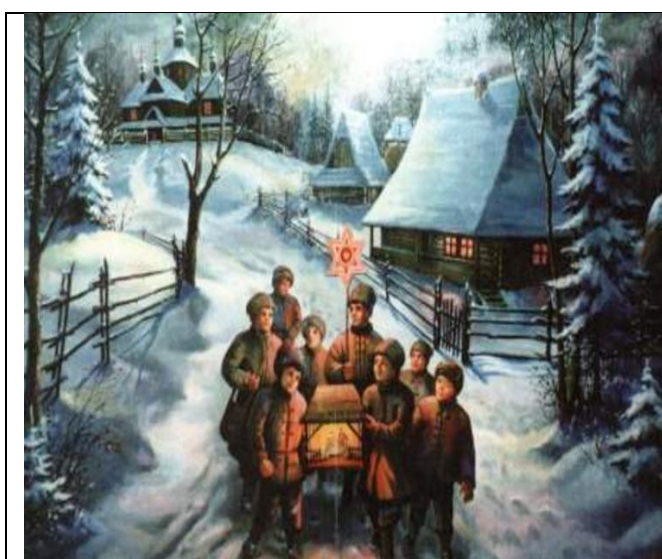

АЛЛА ВІННІЧУК

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР

Вінниця 2018

АЛЛА ПЕТРІВНА ВІННІЧУК

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

**(для студентів ступеня вищої освіти «бакалавр»
денної та заочної форм навчання)**

Видання 2-ге, перероблене та доповнене

**Вінниця
2018**

ББК 83.3 (0) 5 (УКР) я 73 р 30

В 48

*Рекомендовано для викладачів і студентів вищих педагогічних навчальних закладів Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол №16 від 22 березня 2017 року)*

Рецензенти:

Куш Ольга Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології й гуманітарних наук Комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти»;

Смагло Ніна Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології й перекладу Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Віннічук Алла Петрівна.

В-48 Український фольклор: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероблене та доповнене – Вінниця, 2018. – 168 с.

У навчальному посібнику подано навчальну та робочу програми з дисципліни «Український фольклор», теми практичних занять, завдання для індивідуальної роботи, перелік екзаменаційних питань, список рекомендованої літератури, термінологічний словник, додатки (класифікація жанрів української народної словесності, жанри неказкової прози, ознаки народних та літературних балад, казок та ін.).

Підручник орієнтований на студентів філологічних спеціальностей, а також фахівців, які цікавляться українською культурою.

© Віннічук А.П., 2018

© ДОД ВДПУ, 2018

ЗМІСТ

Інформаційний пакет навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни

Лекційний блок навчальної дисципліни

Фольклор і фольклористика. Основні школи і напрями фольклористики

Основні світоглядні системи українського фольклору

Календарно-обрядова творчість

Родинно-обрядова творчість

Український героїчний епос

Українські народні балади

Українська народна не обрядова лірика (ліричні пісні)

Казковий епос

Неказковий епос

Українські народні паремійні жанри

Дитячий фольклор

Практичний блок навчальної дисципліни

Фольклористика як наука. Школи і напрями фольклористики

Календарно-обрядова творчість

Родинно-обрядова творчість

Український народний героїчний епос

Українські народні балади

Казкова проза

Неказкова (документальна) проза

Дитячий фольклор

Перелік тем для індивідуальної науково-дослідної роботи

Питання до екзамену

Твори для вивчення напам'ять

Термінологічний словник

Алфавітний покажчик до термінологічного словника

Список рекомендованої літератури

Додатки

Класифікація жанрів української народної словесності

Жанри неказкової прози

Ознаки народної та літературної балади

Відмінності народних казок і билин

Спільні та відмінні риси народних і літературних казок

Жанрові різновиди паремій (зразки текстів)

Словник імен богів давньоукраїнської міфології

Український фольклор у живописі

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАКЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР»

Програма вивчення навчальної дисципліни «Український фольклор» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 01 *Освіта* спеціальності 014 *Середня освіта* (українська мова і література) та галузі знань 03 *Гуманітарні науки* спеціальності 035 *Філологія. Українська мова і література*.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Український фольклор» є основні закономірності розвитку і побутування усної народної творчості.

Міждисциплінарні зв'язки: історія української літератури, етнографія, етнологія, історія України, філософія, педагогіка, психологія, етика, естетика.

Програма навчальної дисципліни «Український фольклор» складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. «Фольклор і фольклористика. Пісенно-віршові фольклорні жанри».

Змістовий модуль 2. «Народнопоетична лірика і проза. Пареміографія».

Мета навчальної дисципліни «Український фольклор» – дослідити розмаїття явищ української усної словесності, детально проникнути у їх суть і специфіку на різних етапах її становлення, ознайомити студентів із феноменом національного фольклору, специфікою фольклору, його жанровою системою, історією і

поетикою окремих жанрів, особливостями усної народної творчості кожного історичного періоду, взаємодією фольклору і літератури, дослідити сучасні проблеми збереження культурних традицій українського народу.

Завдання навчальної дисципліни «Український фольклор»:

- розмежувати теоретичні поняття фольклор, усна народнопоетична творчість, фольклористика;
- простежити поетапне становлення духовного середовища українського народу у його зв'язку з історичними явищами і подіями;
- з'ясувати роль усної народної словесності у формуванні етнопсихології, світоглядних засад українців;
- ознайомити студентів зі специфікою української усної народної творчості, закономірностями її розвитку, способами побутування;
- сформувати уявлення про жанрову систему фольклору, про історію і поетику кожного жанру;
- виробити вміння аналізу наукової літератури з проблем фольклористики, навички філологічного аналізу фольклорного твору;
- на основі першоджерел дослідження українського фольклору (зокрема праць М. Костомарова, О. Потебні, М. Грушевського, І. Франка, Ф. Колесси та ін.) по-новому потрактувати культурний спадок українського народу;
- висвітлити загальнотеоретичні проблеми (виникнення та розвиток найвідоміших шкіл і напрямів вітчизняної та світової фольклористики).

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Український фольклор» студенти повинні знати:

- основні теоретичні поняття з українського фольклору;
- основні школи і напрями фольклористики;
- особливості класифікації українського фольклору;
- особливості жанрової системи української усної народнопоетичної творчості;
- жанрову специфіку окремих народнопоетичних різновидів;
- поетикальні особливості творів ліричних фольклорних жанрів;
- жанрово-стильову самобутність ліро-епічних творів;
- особливості побутування прозових народнопоетичних жанрів;
- специфіку і динаміку розвитку і побутування народнопоетичних творів на різних історичних етапах;
- специфіку давньої української міфології;
- провідні мотиви й образи народних текстів;
- сучасні дослідження народнопоетичних жанрів;
- найвідоміших українських кобзарів;
- відомих фольклористів, найважливіші фольклористичні видання.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати фольклорні твори з точки зору різних шкіл фольклористики;

- визначати і розшифровувати знакову і вербальну символіку;
- визначати шляхи і прийоми застосування здобутих теоретичних знань у своїй професійній діяльності;
- інтерпретувати народнопоетичні твори;
- проводити самостійний пошук необхідної наукової інформації, творчо опрацьовувати і засвоювати її;
- практично використовувати набуті теоретичні знання.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР»

Змістовий модуль 1. Фольклор і фольклористика. Пісенно-віршові фольклорні жанри.

Тема 1. Вступ. Основні школи і напрями фольклористики.
Предмет, мета та завдання навчальної дисципліни. Огляд основної навчальної, наукової та хрестоматійної літератури. Фактори впливу на розвиток фольклору та його етнічні особливості. Етнографічні регіони України. Визначення фольклору як явища; розмежування понять фольклор, фольклористика, усна народна творчість.

Фольклористика як наука. Галузі фольклористики (історія фольклору та теорія фольклору). Зв'язок фольклористики з іншими науками (історією, етнографією, культурологією, мистецтвознавством, філософією, релігієзнавством, літературознавством, педагогікою, естетикою та етикою, мовознавством, географією, природознавством, соціологією та ін.).

Усна народна творчість і художня література: спільні та відмінні риси.

Періодизація українського фольклору. Дохристиянські вірування та культури давніх слов'ян. Язичництво та Християнство як основні світоглядні системи усної народної творчості слов'ян, період двовір'я. Вплив Християнства на розвиток української народної словесності. Поділ доісторичної та історичної епох на періоди, аналіз періодів.

Основні школи та напрями фольклористики. Основні фольклористичні теорії. Міфологічна школа фольклористики. Передумови виникнення (загальноєвропейський розвиток романтизму), філософська основа (естетика Ф. Шеллінга та братів Шлегелів), поширення її ідей в Європі. Виникнення символічно-міфологічної школи (Г. Крайцер) та порівняльно-міфологічної (В. та Я. Грімми). Арійська теорія Якоба Грімма як основа міфологічно-порівняльних студій. Розвиток ідей міфологічної школи в українській науці (М. Максимович, М. Костомаров, О. Потебня та ін.).

Міграційна школа фольклористики. Наукові погляди Т. Бенфея та його теорія запозичень чи «мандрівних сюжетів». Розвиток ідей міграційної школи в Німеччині, Англії, Італії, Росії. Поширення в Україні (рання творчість М. Драгоманова та М. Сумцова).

Антропологічна (етнографічна) школа, її засновники; вияв її ідей на українському ґрунті. Теорія самозародження сюжетів (теорія полігенізму), поширення її ідей у країнах Західної та Східної Європи. Вияви теорії полігенізму на українському ґрунті (діяльність О. Котляревського).

Становлення в Україні історичної школи фольклористики, основні її представники (Й. Бодянський, П. Куліш, М. Дашкевич, П. Житецький); ідея еkleктизму М. Грушевського та її прихильники в українській науці. Фольклористична діяльність І. Франка та В. Гнатюка.

Загальна характеристика шкіл фольклористики ХХ ст. (радянської, етнопсихологічної, соціологічної, географічно-історичної, структуралізму, ритуально-міфологічної).

Система жанрів української усної народної творчості.

Тема 2. Дохристиянські вірування праслов'ян. Міфологія.
Магія як найдавніший пласт народної творчості та її форми. Тотемізм, анімізм, фетишизм. Теоретична магія як псевдонаука. Практична магія як псевдомистецтво. Гомеопатична (імітативна) та контагіозна магія. Зв'язок вірувань та обрядів із давньою магією. Види ритуалів. Словесний супровід обрядів та ритуалів. Замовляння, заклинання, прокляття (закляття) та клятви (присяги). Види магічних формул. Жанрові різновиди. Ворожіння, їх види. Поетика жанрів магії. Давня праслов'янська міфологія. Тематичні цикли давніх праслов'янських міфів. Народні повір'я та забобони, їх зв'язок із давньою міфологією. Вплив магії та міфології на становлення та подальший розвиток системи жанрів української усної словесності. Проблема синкретизму народної творчості. Зв'язок жанрів магії та міфології з художньою літературою. Проблеми дослідження жанрів магії та міфології.

Тема 3. Календарно-обрядова творчість. Річна циклічність та ритуально-міфологічна основа виникнення жанрів календарно-обрядової творчості. Поділ на цикли. Аналіз жанрів зимового циклу календарної обрядовості. Колядка як жанр; класифікація українських народних колядок, аналіз основних груп. Структура колядки, основні мотиви, образи, поетика. Жанрові особливості та поетика українських

народних щедрівок. Посівальні пісні. Зв'язок жанрів зимового циклу з відповідними святами та ритуальними діями. Вертепна драма, її зв'язок із церковною традицією. Аналіз жанрів весняного циклу календарної обрядовості. Народні веснянки, їх зв'язок із міфологічними віруваннями давніх слов'ян. Жанрові особливості українських гаївок, їх класифікація, специфіка виконання. Волочобні пісні (риндзівки). Церковні пісні про Воскресіння (воскресні пісні). Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості: маївки, русальні пісні, купальські, собіткові, петрівчані, троїцькі пісні. Зв'язок з ритуалами. Основні мотиви, поетика. Жанри осіннього циклу календарної творчості: жнивварські (зажинкові, жнивні, обжинкові), косарські та гребовицькі. Зв'язок жанрів календарно-обрядової творчості з художньою літературою та їх дослідження.

Тема 4. Родинно-обрядова творчість. Зв'язок родинно-обрядової творчості з етапами життя та побутом людей. Весільна обрядовість, її виникнення та становлення. Весілля як драма; його основні етапи (передвесільні обряди, приготування до весілля, власне весілля, післявесільні обряди) та народнопісенний супровід. Обрядові весільні пісні; аналіз мотивів, образів, їх поетика; особливості виконання. Зв'язок весільної обрядовості з іншими жанрами фольклору. Народна обрядовість, пов'язана з народженням дитини.

Похоронна обрядовість, історія становлення похоронного обряду. Голосіння та їх жанрові різновиди (похоронні, рекрутські, каторжанські, соціально-побутові та ін.); аналіз, особливості виконання, поетика.

Обряди, пов'язані з будівництвом дому та новосіллям.

Зв'язок жанрів родинно-обрядової творчості з художньою літературою та їх дослідження.

Тема 5. Український героїчний епос. Билини. Народні думи.

Історична основа походження та розвитку українського народного героїчного епосу. Класифікація жанрів героїчного епосу.

Билинний епос. Полеміка та погляди щодо його походження. Аналіз циклів билин (міфологічний, Київський, Галицько-Волинський, Новгородський, казково-новелістичний). Поетика билин. Історія збирання та дослідження.

Українські народні думи як унікальне явище народної творчості. Історія походження дум, їх композиція та жанрові особливості; класифікація українських народних дум. Аналіз дум про героїчну боротьбу українського народу проти турецько-татарських загарбників («Плач невольників», «Дума про Самійла Кішку», «Маруся Богуславка», «Втеча трьох братів з города Азова», «Дума про козака Голоту» та ін.); думи про героїчну боротьбу українського народу проти шляхетсько-польського поневолення («Перемога під Корсунем», «Хмельницький і Барабаш», «Смерть Богдана Хмельницького», «Про Богдана Хмельницького смерть, про Юрася Хмельницького та Павла Тетеренка» та ін.); жанрово-стильові особливості суспільно-побутових дум («Сестра і брат», «Вдова і три сини», «Прощання козака», «Повернення Удовиченка до матері»).

Тема 6. Історичні пісні. Жанрові особливості історичних пісень, їх класифікація. Аналіз основних груп історичних пісень:

історичні пісні доби козаччини, їх зв'язок із думами; історичні пісні періоду Коліївщини та Гайдамаччини (друга пол. 17 – 18 ст.); історичні пісні періоду повстань 19 ст.; пісні національно-визвольних рухів першої половини 20 ст. Поетика жанру. Пісні-хроніки.

Виконавці українського героїчного ліро-епосу. Найвідоміші українські кобзарі та лірники, їх творчі долі. Історія збирання та дослідження жанрів українського народного героїчного епосу. Основні фольклористи-дослідники, найважливіші видання. Зв'язок жанрів героїчного епосу з художньою літературою.

Змістовий модуль 2. Народнопоетична лірика і проза. Пареміографія.

Тема 1. Українські народні балади. Жанрова своєрідність українських народних балад. Поєднання епічного, ліричного та драматичного компонентів у баладі. Проблеми поділу українських балад, їх класифікація. Тематичний аналіз основних баладних сюжетів. Балади про кохання та дошлюбні взаємини («Ой чие то жито, чиї то покоси», «Тройзілля», «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Їхали козаки із Дону додому» та ін.). Мотиви сімейних взаємин та конфліктів у відповідній групі народних балад («Проводжала мати сина у солдати»; «Ой пити би горівочку», «Прийшов Іван до Марійки» та ін.). Відгомони соціального та історичного життя в українських народних баладах («Про Довбуша і Дзвінку», «Балада про Кармалюка», «Марусяк і попада», «Бондарівна», «Лимерівна» та ін.). Поетика, символіка балад,

перегуки з ліричними піснями. Зіставний аналіз жанру балади з жанрами ліричної та історичної пісні.

Зв'язок жанру народної балади з літературою; балади народні та літературні: спільні та відмінні риси. Історія збирання та дослідження жанру.

Тема 2. Українська народна лірика. Специфіка народної лірики, її відмінності від обрядової творчості. Жанрові ознаки ліричних пісень, їх класифікація. Тематичні групи родинно-побутових пісень. Народні пісні про кохання та дошлюбні взаємини: основні мотиви та образи. Поетика народних пісень про родинне життя. Вдовині та сирітські пісні. Своєрідність жартівливо-гумористичних пісень. Теми, мотиви, символіка.

Аналіз суспільно-побутової лірики. Основні мотиви та образи козацьких пісень; поетика чумацьких пісень; рекрутські, солдатські та жовнірські пісні, їх жанрові особливості та зв'язок із жанром голосінь; характеристика інших жанрових різновидів суспільно-побутових пісень (кріпацькі, бурлацькі, наймитські, жебрацькі, заробітчанські, емігрантські та ін.). Стрілецькі пісні. Зв'язок жанрових різновидів із суспільно-історичною реальністю. Особливості ритмомелодики, римування, архітектоніки української необрядової лірики. Танкові пісні, синкретизм їх виконання.

Пісні літературного походження та романси як особливий пласт української народної пісенної творчості. Особистості письменників та долі їхніх пісень. Особливості виконання та побутування.

Тема 3. Казковий епос. Погляди на проблему виникнення українського народного казкового епосу. Його зв'язок із народною міфологією. Жанрові особливості українських народних казок. Класифікація народного казкового епосу. Аналіз основних жанрово-тематичних груп казок.

Казки про тварин: особливості художньо-образної структури. Аналіз мотивів основних груп казок про тварин. Розмежування жанрів казки про тварин та байки. Байка народна та літературна. Особливості побудови кумулятивних казок, їх різновиди (епічні та ланцюгові). Типи кумуляції. Художньо-образна та композиційна будова чарівних казок. Аналіз основних мотивів та образів. Вплив історичного розвитку суспільства на трансформацію жанру казки. Особливості тематики соціально-побутових казок. Основні художні засоби та прийоми народних казок. Розвиток та еволюція жанру народної казки. Розширення тематики та проблематики, збагачення художньо-образної системи. Зв'язок народної казки з літературною: спільні та відмінні риси. Поетика жанру. Зв'язок українського народного казкового епосу з іншими жанрами усної словесності. Історія збирання та дослідження народних казок.

Жанри анекдоту та небилиці, їх зв'язок із соціально-побутовими казками. Художні засоби та прийоми комізму. Своєрідність жанру народної притчі. Зв'язок із писемною (зокрема Біблійною) традицією.

Тема 4. Народна документальна (історична) проза. Основні групи (меморати, хронікати, фабулати). Особливості неказкової

народної прози у її зіставленні з казковою. Класифікація українського народного неказкового епосу.

Легенди. Жанрові особливості легенд та їх класифікація. Аналіз основних груп легенд та їх різновидів. Міфологічні легенди, їх зв'язок із давніми міфічними уявленнями. Тематичні групи міфологічних легенд (антропоморфічні, зооморфічні, тератоморфічні, етіологічні, демонологічні та ін.). Своєрідність мотивів та образів апокрифічних легенд, їх зв'язок із книжною традицією та тематичні різновиди – космогонічні, антропогенічні, антропологічні, оноματοлогічні, етногонічні; старозавітні та новозавітні легенди (народна трансформація та деформація Біблійних мотивів); агіографічні, есхатологічні та ін. Історико-героїчні легенди, співвідношення у них історичної достовірності та домислу. Аналіз основних тематичних груп: топонімічних, етимологічних, топографічних та ін. легенд. Легендарний ліро-епос. Старцівські пісні.

Тематичні групи та цикли народних переказів, їх зв'язок із історичним минулим українського народу. Аналіз історико-хронологічних циклів переказів. Аналіз жанру бувальщини. Зв'язок бувальщини з повір'ями та народною демонологією. Жанр народного оповідання. Різновиди народних оповідань, різноманітність тематики, особливості побутування. Порівняльний аналіз жанрів української народної неказкової прози, їх спільні та відмінні риси. Поетика жанрів неказкової прози, їх зв'язок із казковою традицією. Українська народна неказкова проза та художня література:

запозичення та взаємовпливи. Дослідження жанрів казкової та неказкової народної прози в українській фольклористиці. Особливості їх вивчення в школі.

Тема 5. Народна пареміографія. Загальний огляд малих жанрів української усної народної творчості. Художня природа, жанрові різновиди та класифікація народних паремій. Українські народні прислів'я та приказки, їх розмежування. Погляди на їх виникнення. Аналіз основних тематичних груп. Аналіз інших жанрових різновидів народних малих жанрів (вітань, побажань, прикмет, афоризмів та ін.).

Визначення жанру загадки. Класифікація та аналіз основних груп народних загадок. Метафоричність народних загадок, специфіка, закоріненість у міфологічній свідомості народу.

Зв'язок жанрів української народної пареміографії з іншими жанрами народної словесності та з художньою літературою. Збирання та дослідження малих жанрів усної народної творчості. Використання народної пареміографії на уроках української літератури у школі, їх пізнавально-виховне значення та розвиваючий вплив.

Тема 6. Дитячий фольклор. Загальна характеристика та особливості дитячого фольклору. Класифікація жанрів усної народної творчості, що побутує в дитячому середовищі. Поетика колискових пісень, аналіз їх основних груп, образів та мотивів. Жанрово-стильові особливості забавлянок та їх різновидів. Аналіз жанрів, які перейшли у дитячий фольклор із загальної народної творчості (заклички, примовки, ігри та ін.). Аналіз жанрів, що виникли у дитячому середовищі. Дитяча пареміографія. Особливості втілення в дитячій

народній творчості вікових особливостей психології та світосприймання. Зв'язок дитячого фольклору з загальною системою усної народної словесності.

Лекційний блок навчальної дисципліни

«Український фольклор»

Тема: «Фольклор і фольклористика.

Основні школи і напрями фольклористики»

План

1. Фольклор і фольклористика: предмет, мета та завдання.
2. Фактори впливу на розвиток фольклору та його етнічні особливості. Етнографічні регіони України.
3. Періодизація українського фольклору.
4. Основні школи і напрями фольклористики.
5. Система жанрів українського фольклору.
6. Усна народна творчість та художня література: порівняльний аналіз.

Ключові слова: фольклор, фольклористика, історія фольклору, теорія фольклору, періодизація, напрями та школи фольклористики;

географічне розміщення, історичний розвиток, етнографічні регіони; рід, жанр.

Література

1. Дмитренко М. Українська фольклористика: Акценти сьогодення / Розвідки, статті. – К.: «Сталь», 2008. – 235 с.
2. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид. – К.: Знання-Прес, 2005. – 591 с.
3. Мишанич С. Система жанрів в українському фольклорі // Українознавство: Посібник. – К.: Зодіак-ЕКО. – 1994. – С. 263-276.
4. Сиваченко М. Сторінки української літератури і фольклористики. – К.: Наукова думка, 1990. – 301 с.
5. Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 448 с.

Тема: «Основні світоглядні системи українського фольклору»

План

1. Дохристиянські вірування давніх слов'ян. Культурні.
2. Християнство і його вплив на розвиток національного фольклору.
3. Магія. Види та форми давніх обрядів. Поетика жанрів магії.
4. Українська міфологія як сукупність народних вірувань.
5. Зв'язок жанрів магії й міфології з художньою літературою. Дослідження жанрів магії та міфології.

Ключові слова: анімізм, тотемізм, фетишизм, культ, двовір'я, магія, вірування, обряд, замовляння, заклинання, прокляття, клятва, міфологія, міф, повір'я, забобон

Література

1. Балущок В. Обряди й ініціації українців та давніх слов'ян. – Львів; Нью-Йорк, 1998. – 216 с.
2. Бондарук О. Слов'янська міфологія. Загадки прадавніх вірувань слов'янських народів // Міфи народів світу. – Львів: Просвіта, 1997. – С. 265-326.
3. Булашев Г. Український народ у своїх легендах. Релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування / Вступна стаття В. Шевчука. – К.: Довіра, 1993. – 414 с.
4. Войтович В. Сокіл-Род. Легенди та міфи стародавніх українців. – Рівне: Оріана, 1997. – 332 с.
5. Войтович В. Українська міфологія. – К., 2002. – 468 с.
6. Закувала зозуленька. Антологія української поетичної творчості. – К., 1998. – С. 8-20.
7. Костомаров М. Слов'янська міфологія. – К.: Либідь, 1994. – 284 с.
8. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. – К.: Обереги, 1992. – 85 с.
9. Українські замовляння / Упор. М. Москаленко. – К., «Академія», 2010. – 300 с.

Тема: «Календарно-обрядова творчість»

План

1. Загальна характеристика календарно-обрядової творчості.
2. Ритуально-міфологічна основа, жанри календарно-обрядової творчості зимового циклу.
3. Ритуально-міфологічна основа, жанри календарно-обрядової творчості весняного циклу.
4. Ритуально-міфологічна основа, жанри календарно-обрядової творчості літнього циклу.
5. Жанри календарно-обрядової творчості осіннього циклу.
6. Зв'язок жанрів календарно-обрядової творчості з художньою літературою та їх дослідження.

Ключові слова: календарно-обрядова творчість, колядка, щедрівка, водохресна пісня, посівальна пісня; веснянка, гаївка, волочесна пісня; маївка, купальська пісня, собітка, петрівчана пісня; жнивварська, косарська, гребовицька пісні.

Література

1. Балашок В. Обряди й ініціації українців та давніх слов'ян. – Львів; Нью-Йорк, 1998. – 216 с.
2. Вже весна воскресла. Гаївки. – Тернопіль, 1992. – 98 с.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис у 2-х томах. К.: Оберіг, 1991. – Т.1. – 450 с., Т.2. – 445 с.
4. Закувала зозуленька. Антологія української поетичної творчості. – К., 1998. – С. 8-20.

5. Скуратівський В. Дідух: Свята українського народу. – К.: Освіта, 1995. – 272 с.

Тема: «Родинно-обрядова творчість»

План

1. Родинно-обрядова творчість: загальна характеристика, зв'язок із основними етапами життя та побутом людей.
2. Весільна обрядовість: виникнення, становлення, народнопісенний супровід.
3. Народна обрядовість, пов'язана з народженням дитини.
4. Похоронна обрядовість. Голосіння.
5. Зв'язок жанрів родинно-обрядової творчості з художньою літературою, їх дослідження.

Ключові слова: родинно-обрядова творчість, весільна обрядовість, весілля, весільна пісня, колискова, голосіння.

Література

1. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К., 1998. – 189 с. Весілля: У двох кн. / Передм. Правдюк О. – К.: Наук. думка, 1970.- Кн. 1. – 451 с., Кн. 2. – 476 с.
2. Закувала зозуленька. Антологія української поетичної творчості. – К., 1998. – С. 8-20.
3. Лозинський Й. Українське весілля / Упоряд. Кирчів Р. – К.: Наук. думка, 1992. – 174 с.
4. Українські символи / За ред. М. Дмитренка. – К., 1994. – 140 с.

Тема: «Український героїчний епос»

План

1. Билини: походження і визначення жанру, цикли, особливості поетики. Історія збирання і дослідження билин.
2. Думи: визначення жанру, класифікація, особливості поетики.
3. Українське кобзарство.
4. Історичні пісні: жанрово-стильові ознаки, класифікація, поетика.
5. Пісні-хроніки.
6. Зв'язок жанрів героїчного епосу з художньою літературою та їх дослідження.

Ключові слова: билина, дума, історична пісня, пісня-хроніка.

Література

1. Грица С. Мелос української народної епіки. – К., 1989. – 246 с.
2. Закувала зозуленька. Антологія української поетичної творчості. – К., 1998. – С. 8-20.
3. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид. – К.: Знання-Прес, 2005. – 591 с.
4. Українські народні пісні та думи. – К., 1992. – 96 с.

Тема: «Українські народні балади»

План

1. Загальна характеристика українських народних балад: жанрово-стильові особливості, поетика.
2. Класифікація українських народних балад.

3. Тематичний аналіз основних баладних сюжетів.
4. Зв'язок жанру народної балади з літературною. Історія збирання і дослідження балад.

Ключові слова: балада, класифікація, тематичні цикли.

Література

1. Балада // Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – С. 24-25.
2. Балада. Кохання та дошлю взаємини / Вступ. ст. Дей О.І. – К.: Наукова думка, 1987. – 472 с.
3. Балади. Родинно-побутові стосунки. / Вступ. ст. Дей О.І. – К.: Наукова думка, 1988. – 524 с.
4. Баладні пісні / Передм. Нудьки Г.А. – К., 1989. – 271 с.
5. Дей О. Українська народна балада. – К., 1989. – 263 с.
6. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості. – К., 1998. – С. 228-250.
7. Народні думи, пісні, балади / Вступна стаття Яременко В. – К.: Молодь, 1989. – 335 с.
8. Нудьга Г. Українська балада. – К.: Дніпро, 1989. – 258 с.

Тема: «Українська народна необрядова лірика (ліричні пісні)»

План

1. Специфіка народної не обрядової лірики. Жанрові ознаки ліричних пісень, їх специфіка.
2. Родинно-побутові пісні: тематичні групи, аналіз текстів.
3. Аналіз суспільно-побутової лірики.

4. Пісні літературного походження. Романси.

5. Зв'язок жанрів лірики з художньою літературою, їх дослідження.

Ключові слова: родинно-побутові пісні, суспільно-побутові пісні, мотив, козацька пісня, чумацька пісня, ремісницька пісня, солдатська та рекрутська пісня, жовнірська пісня, кріпацька пісня, бурлацька пісня, наймитська пісня, жебрацька пісня, заробітчанські та робітничі пісні, емігрантська пісня, тюремно-каторжанська пісня, танкова пісня, пісня літературного походження, романс.

Література

1. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості. – К., 1998. – С. 251-449.

2. Ліричні пісні (любовні пісні) // Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – С. 25.

3. Українські народні пісні та думи. – К.: Т-во «Знання України», 1992. – 96 с.

4. Українські січові стрільці у піснях / Вступ. ст. Левченко О. – Тернопіль, 1991. – 112 с.

Тема: «Казковий епос»

План

1. Жанрові особливості українських народних казок. Класифікація народного казкового епосу. Аналіз основних жанрово-тематичних груп казок.

2. Казки про тварин: особливості художньо-образної структури. Аналіз мотивів основних груп казок про тварин.

3. Особливості побудови кумулятивних казок, їх різновиди (епічні та ланцюгові). Типи кумуляції.

4. Художньо-образна та композиційна будова чарівних казок. Аналіз основних мотивів та образів. Вплив історичного розвитку суспільства на трансформацію жанру казки.

5. Особливості тематики соціально-побутових казок. Основні художні засоби та прийоми народних казок.

6. Зв'язок українського казкового епосу з іншими жанрами усної словесності. Історія збирання та дослідження народних казок.

7. Жанр анекдоту та небилиці. Їх зв'язок із соціально-побутовими казками. Художні засоби та прийоми комізму. Своєрідність жанру народної притчі, її зв'язок із писемною (зокрема Біблійною) традицією.

Ключові слова: казковий епос, казка, казки про тварин, чарівні та суспільно-побутові казки, кумулятивна казка, ініціальна формула, персоніфікація, градація, метаморфоза, ретардація, типізація, анекдот, небилиця, притча.

Література

1. Балашок В. Обряди ініціації українців та давніх слов'ян. – Львів – Нью-Йорк, 1998. – 216 с.

2. Бріцина О. Світ мрій і сподівань // Соціально-побутова казка. – К.: Дніпро, 1987. – С. 5-16.

3. Дунаєвська С. Українська народна казка. – К., 1987. – 127 с.

4. З живого джерела. Українські казки в записах, переказах та публікаціях українських письменників / Упорядник, літературна обробка, вступна стаття та примітки Л. Дунаєвської. – К., 1990. – 512 с.
5. Казки про тварин. – К.: Наукова думка, 1997. – 574 с.
6. Калинова сопілка. Антологія української народної прозової творчості. К., 1998. – С. 34-246.
7. Соціально-побутова казка // Передмова Бріциної О. – К., 1987. – 382 с.
8. Українські казки. – К.: Т-во «Знання України», 1992. – 96 с.

Тема: «Неказковий епос»

План

1. Загальна характеристика неказкової народної прози у її зіставленні з казковою. Класифікація українського народного неказкового епосу.
2. Легенди. Жанрові особливості легенд та їх класифікація.
3. Аналіз основних груп легенд та їх різновидів.
4. Тематичні групи та цикли народних переказів.
5. Аналіз жанру бувальщини.
6. Жанр народного оповідання. Різновиди народних оповідань, різноманітність тематики, особливості побутування.
7. Українська народна неказкова проза та художня література: запозичення та взаємовпливи. Дослідження жанрів казкової та неказкової народної прози в українській фольклористиці.

Ключові слова: народна проза, меморати, хронікати, фабулати, легенда, старцівська пісня, переказ, історико-хронологічні цикли переказів, народне оповідання, бувальщина.

Література

1. Булащев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космогонічні українські народні погляди та вірування. – К: Довіра, 1993. – 414 с.
2. Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія, укладена Я. Головацьким.- К.: Довіра, 1991. – 96 с.
3. Войтович В. Сокіл-Род. Легенди та міфи стародавніх українців . – Рівне: Оріана, 1997. – 332 с.
4. Дави дук В. Українська міфологічна легенда. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.
5. Калинова сопілка. Антологія української народної прозової творчості. – К., 1998. – С. 248-388.
6. Легенди та перекази / Упорядкування та примітки А. Іоаніді; Вступна стаття О. Дея. – К.: Наукова думка, 1985. – 400 с.
7. Народні оповідання / Вступна стаття Мишанича С. – К.: 1986. – 336 с.
8. Сокіл В. Народні легенди та перекази українців Карпат. – К.: Наукова думка, 1995. – 158 с.
9. Українські перекази. – К.: Довіра, 1992. – 134 с
10. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К, 1991. – 638 с.

Тема: «Українські народні паремійні жанри»

План

1. Пареміографія, пареміологія: визначення, розмежування понять. Жанрові різновиди та класифікація народних паремій.
2. Художня природа і жанрові особливості українських народних прислів'їв та приказок.
3. Загадка як жанр фольклору. Тематичні цикли.
4. Жанровий спектр паремій: вітання, побажання, прокльони, присяги, прикмети, афоризми.
5. Особливості поезики паремійних жанрів . Риси версифікації паремій.

Ключові слова: пареміографія, пареміологія, прислів'я, приказка, вітання, побажання, приказка-застереження, прикмета, народне порівняння, афоризм, каламбур, загадка.

Література

1. Загадки / Вступна стаття Березовський І. – К., 1987. – 158 с.
2. Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості. – К., 1989. – С. 427-552.
3. Кононенко В. Шляхами народних приповідок. – К., 1994. – 208 с.
4. Народ скаже – як зав'яже. Українські народні прислів'я, приказки, загадки / Вступна стаття Шумади Н. – К., 1981. – 230 с.
5. Пазяк М. Українські прислів'я та приказки. Проблеми пареміології та пареміографії. – К.: Наукова думка, 1984. – 204 с.

6. Прислів'я та приказки. Природа. Господарська діяльність людини / Вступна стаття Пазяка М. – К., 1989. – 480 с.

7. Прислів'я та приказки. Людина. Родинне життя / Вступна стаття Пазяка М. – К., 1990. – 528 с.

8. Прислів'я та приказки. Взаємини між людьми / Вступна стаття Пазяка М. – К., 1991. – 440 с.

9. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Збірники О. Марковича та інших уклад М. Номис / Вступна стаття Пазяка М. – К: Наукова думка, 1993. – 768 с.

Тема: «Дитячий фольклор»

План

1. Загальна характеристика та особливості дитячого фольклору. Класифікація жанрів усної народної творчості, що побутує в дитячому середовищі.

2. Поетика колискових пісень. Жанрово-стильові особливості забавлянок та їх різновиди.

3. Аналіз жанрів, які перейшли у дитячий фольклор із загальної народної творчості.

4. Аналіз жанрів, що виникли у дитячому середовищі.

5. Дитяча пареміографія. Особливості втілення в дитячій народній творчості вікових особливостей психології та світосприйняття.

6. Зв'язок дитячого фольклору з загальною системою усної народної словесності.

Ключові слова: дитячий фольклор, колискова пісня, потішка, пестушка, чукикала, закличка, примовка, дитяча гра, дитяча колядка та щедрівка, лічилка, прозивалка, дражнила, мирилка, страшилка, примовка, скоромовка.

Література

1. Дитячий фольклор / Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.- С. 80-81.
2. Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. – К.: Наукова думка, 1984. – 472 с.
3. Дитячий фольклор / Вступ. ст. Г. Довженок. – К.: Дніпро, 1986. – 304 с.
4. Довженок Г., Луганська К. Українські народні колискові пісні та забавлянки // Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. – К.: Наукові думка. – 1984. – С. 11-44.
5. Кіліченко Л., Лещенко П., Проценко І. Народнопоетична творчість для дітей // Українська дитяча література. – К.: Вища школа, 1979. – С. 29-51.

Практичний блок навчальної дисципліни

«Український фольклор»

«Фольклор і фольклористика.

Пісенно-віршові фольклорні жанри»

Практичне заняття на тему:

«Фольклор і фольклористика.

Школи і напрями фольклористики»

План

1. Фольклористика як наука про усну народну творчість. Галузі фольклористики. Розвиток української фольклористики. Фольклор як явище.
2. Фактори впливу на розвиток фольклору.
3. Етнографічні регіони України.
4. Основи поділу фольклору на дві епохи: доісторичну (міфологічну, дохристиянську) та історичну (християнську).
5. Основні школи та напрями фольклористики.
6. Дослідники та збирачі фольклору:
 - Фольклористична концепція Олександра Потебні.
 - Гнат Танцюра – український фольклорист та етнограф.
 - Збирацька спадщина Насті Присяжнюк.
 - Внесок Івана Гурина в українську фольклористику.
 - Музичний фольклор Олександра Стеблянка.
7. Внесок викладачів-фольклористів у розвиток української фольклористики:
 - Науково-педагогічна діяльність Михайла Грицяя.

- Науково-фольклористична школа Лідії Дунаєвської.
- Теофіль Комаринець – яскравий представник української фольклористики.

Завдання:

1. Вивчити значення термінів: фольклористика, фольклор, усна народна творчість, історія фольклору, теорія фольклору.

2. Законспектувати статтю: Франко І. Дві школи в фольклористиці // Франко І. Твори: У 50-ти томах. – Т. 29. – К., 1981. – С. 416-424.

3. Познайомтеся з тезами статті німецького філософа Г. Гадамера «Батьківщина і мова». Які проблеми порушено автором у статті? На вашу думку, що таке Батьківщина для сучасної людини, яка живе в умовах глобалізації та підвищеної мобільності? Яке значення мають ці роздуми при вивченні українського фольклору?

«Батьківщина не просто місце тимчасового перебування, яке обирають і можуть міняти. Батьківщину не забувають. Вона, за знаменитим визначенням Шеллінга, щось споконвічне.

Батьківщину забути не можна. Хоча батьківщина у цьому світі, де мобільність суспільства зростає, вже не зовсім та, якою вона була в часи більшої осілості.

... Але що таке для нас батьківщина...? Де це місце і де воно було б, якби не було мови? Коли ми говоримо про споконвічність батьківщини, ми зараховуємо сюди передусім мову. ... В рідній мові струменить близькість до свого, у ній – звичаї, традиції й знайомий світ.

... Життя – це заглиблення в мову. Кожен, хто прагне освоювати чужий край і чужу культуру, повинен шукати можливостей заглибитись в іншу мову. У цьому полягає перелом, якого не уникнути і який повинен допомогти вилікуватись, якщо людина хоче вижити в нових умовах. Взагалі лікування – це не те, що ми звикли мати на увазі в нашому технократичному суспільстві, коли, наприклад, звертаються до лікаря. Лікуватись – це імператив життя для самого хворого. Хвороба полягає в тому, що людина втрачає навички комунікативного мовлення, якщо більше не чує своєї власної мови. Такий людський вимір будь-якого вигнання». (Гадамер Г. Герменевтика і поетика / Вибрані твори / Пер. з нім. – К.: «Юніверс», 2001. – С. 188-194).

4. Укласти порівняльну таблицю на тему: «Основні періоди українського фольклору» (за схемою):

№	Назва епохи	Назва періоду	Часові межі	Особливості періоду	Які фольклорні жанри виникли
1	Доісторичний	палеоліт			
		мезоліт			
		протонеоліт			
		неоліт			
		бронзовий вік			
		залізний вік			
		праслов'янський період			
2	Історичний	княжий період			
		козаччина			
		бездержавний період			
		новітній розвиток			
		сучасний етап			

Література

1. Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століття) / Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія історична. – Львів, 2009.
2. Дей О. Сторінки з історії української фольклористики. – К.: Наукова думка, 1975. – 270 с.
3. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика // М. Дмитренко – К. : «Народознавство», 2001. – 575 с.
4. Дмитренко М. Українська фольклористика: Акценти сьогодення / Розвідки, статті. – К., 2008. – 235 с.
5. Колесса Ф. Фольклористичні праці. – К.: Наукова думка, 1970. – 415 с.
6. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид / М. Лановик, З. Лановик – К. : Знання-Прес, 2003. – 591 с.
7. Макарчук С. Історико-етнографічні райони України / Навчальний посібник. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2012. – 352 с., 53 іл.
8. Руснак І. Український фольклор: Навчальний посібник / І. Руснак – К.: Академія, 2010. – 300 с.
9. Сиваченко М. Сторінки української літератури і фольклористики. – К., 1990. – 301 с.

10. Українська фольклористика. Довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского / М. Чернопиский – Тернопіль : Підручники і посібн., 2008. – 448 с.

**Практичне заняття на тему:
«Календарно-обрядова творчість»**

План

1. Давня магія та міфологія як основа виникнення календарно-обрядової творчості:

1.1 Магія як система обрядів. Замовляння, заклинання, прокляття, клятви, ворожіння.

1.2 Давня праслов'янська міфологія. Класифікація міфів. Повір'я, забобони.

1.2.1 Верховні божества праукраїнців: Род, Сварог, Дажбог.

1.2.2 Покровителі стихій та природи в слов'янській міфології (води, родючості, небесних явищ). Духи природи і стихій (лісовики, польовики, водяники, русалки, мавки, тощо).

1.2.3 Українські боги ремесел, господарства, шлюбу, дому. Духи дому і господарства, взаємодія людини з ними.

1.2.4 Демонологія. Чорт (Дідько, Той, Щезник, Сатана, Диявол) як демонічна істота. Посередники між світом людей і духів: «живі» (відьми, знахарі, мольфари, перевертні, перелесники, літавиці) та «неживі» (упирі, мерці, потерчата, потопельники).

1.3 Світове дерево (Дерево Життя) у слов'янській міфології.

2. Календарно-обрядова творчість. Аналіз жанрів зимового циклу календарної обрядовості:

2.1 Походження жанрів зимового циклу.

2.2 Колядка як жанр, аналіз основних груп колядок.

2.3 Жанрові особливості українських щедрівок.

2.4 Свято Йордана. Водохресні пісні.

3. Аналіз жанрів весняного циклу календарної обрядовості:

3.1 Походження жанрів весняного циклу.

3.2 Веснянка як жанр, її зв'язок із міфологічними віруваннями давніх слов'ян.

3.3 Аналіз українських гаївок, особливості їх виконання.

4. Аналіз жанрів літнього циклу календарної обрядовості:

4.1 Маївки та русальні пісні, їх основні мотиви та образи.

4.2 Купальські та собіткові пісні як відгомін давніх обрядів та вірувань.

4.3 Аналіз груп петрівчаних та царинних пісень.

5. Аналіз жанрів осіннього циклу календарної обрядовості:

5.1 Жнивварські пісні, їх поділ на зажинкові, жнивні та обжинкові; аналіз цих груп.

5.2 Косарські та гребовицькі пісні.

6. Зв'язок календарно-обрядової творчості з художньою літературою.

Завдання:

1. Вивчити значення термінів: магія, вірування, обряд, замовляння, заклинання, прокляття, клятви; міфологія, міф; календарно-обрядова творчість, колядки, щедрівки, веснянки, гаївки, церковні пасхальні пісні, маївки, русальні пісні, купальські пісні, собіткові пісні, петрівчані пісні, царинні пісні; зажинкові пісні, жнивні пісні, обжинкові пісні, косарські пісні, гребовицькі пісні.

2. Прочитайте замовляння, розподіліть їх за групами відповідно до класифікації за Г. Сухобрус (господарські, лікувальні, родинно-побутові, суспільно-громадські):

В купіль воду ляю,

До Дани промовляю:

Матінко-Водице,

Чистая дівице,

Купіль освяти,

Дитинча благослови.

Купіль моя з м'яти і верби.

Моя доню, уночі тихенько спи.

Гіллячко берези докладаю –

У красі свою я доню покупаю.

Купцю-купцю, донечко мала, –

Буде в тебе личко чисте, мов вода.

Купіль з первоцвіту й череди –

Будеш гарною і милою завжди.

Купцю-купцю, воду примовляю.

Хай тебе Боги благословляють.

*Замовляння / Упоряд. М. Дмитренко – К.: Видавець Микола Дмитренко,
2007. – С. 20.*

Місяцю, місяцю, золотії рожки й ножки! Зійди з обляків, зірви мою зубную біль! Моя біль не мала, моя біль не тяжка, а твоя сила могучая, як камінь граніт.

Не йду я лісом, а чистим полем. Наперед мене біжить заєць: «Сірий зайцю! Де твої зуби? Візьми мої, а дай свої».

*Замовляння / Упоряд. М. Дмитренко – К.: Видавець Микола Дмитренко,
2007. – С. 46*

Молодик – мов бик,

У морі купався,

Та й нам показався.

Йому золоті роги,

А нам воли та корови,

Йому ж на сповня,

А нам на здоров'я.

Дай, Боже, Тебе випроводити,

А другого діждати.

*Замовляння / Упоряд. М. Дмитренко – К.: Видавець Микола Дмитренко, 2007. –
С. 85*

Жив чоловік Іван у панів, не схотів панам служити, та й пішов по чужих землях блудити, та й прийшов до зеленого гаю, а до тихого Дунаю, глянув на море: на синьому морі стоїть острів, на тім острові стоїть три кроваті синіх, на тих кроватях сидить три пани сивих; думали, гадали, Івана суд розбирали і ключі в море попускали. Хто сі ключі достане, тоді на народженого, хрещеного Івана суд устане.

3. Прочитати та підготуватись до аналізу одного міфу (на вибір студента), пояснивши до якого тематичного циклу він належить.

4. Законспектувати (тезово) розвідку:

Свидницький А. Відьми, чарівниці й опирі, чи то ж примхи і примхливі оповідання люду українського // Свидницький А. Твори. – К., 1985. – С. 412-455.

5. Вивчити напам'ять колядку «Нова радість стала», щедрівку «Ой сивая та і зозуленька», веснянку «Вербовая дощечка».

Література

1. Бондарук О. Слов'янська міфологія. Загадки прадавніх вірувань слов'янських народів // Міфи народів світу. – Львів., 1997. – С. 265-326.

2. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К., 1992. – 415 с.

3. Веснянки ігрові / Упоряд. М. Дмитренко. – К.: Видавець Микола Дмитренко, 2005. – 208 с. (Серія «Народна творчість». – Кн.7).

4. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. – Тернопіль, 2005. – 392 с.

5. Войтович В. Українська міфологія. – К., 2002. – 664 с.

6. Войтович В. Сокіл-Род. Легенди та міфи стародавніх українців / В. Войтович – Рівне, 1997. – 332 с.

7. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис у 2-х томах. – К., 1991. – Т. 1. – 450 с; Т. 2. – 445 с.
8. Гнатюк В. Нарис української міфології. – Львів, 2000. – 263 с.
9. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості. – К., 1998. – С. 24-125.
10. Замовляння / Упоряд. М. Дмитренко. – К.: Видавець Микола Дмитренко, 2007. – 124 с. (Серія «Народна творчість». – Кн.9).
11. Знойко О. Міфи Київської землі та події стародавні. – К., 1989. – 304 с.
12. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид / М. Лановик, З. Лановик – К., 2005. – С. 76-192.
13. Милорадович В. Українська відьма: нариси української демонології. – К., 1993. – 72 с.
14. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992. – 424 с.
15. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: Ескіз української міфології. – К., 1992 – 87 с.
16. Плачинда С. Міфи і легенди Давньої України. – К., 1997. – 176 с.
17. Руснак І. Український фольклор : Навчальний посібник / І. Руснак – К., 2010. – 300 с.

18. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. – К., 1993. – 272 с.
19. Скуратівський В. Дідух: Свята українського народу / В. Скуратівський – К., 1995. – 272 с.
20. Скуратівський В. Русалії. – К., 1996. – 734 с.
21. Українські міфи, демонологія, легенди / Упоряд. М. Дмитренко. – К., 1992. – 144 с.

**Практичне заняття на тему:
«Родинно-обрядова творчість»**

План

1. Система родинно-обрядової творчості, її основні цикли.
2. Аналіз весільної обрядової творчості:
 - 2.1 Весілля як драма, характеристика етапів весілля;
 - 2.2 Весільні пісні, їх основні мотиви та образи. Символіка весільних пісень;
 - 2.3 Весільні побажання.
3. Народна обрядовість, пов'язана з народженням дитини.
4. Народні обряди, пов'язані з будівництвом дому та новосіллям.
5. Українська похоронна обрядовість:
 - 5.1 Похорон як ритуально-обрядова дія;
 - 5.2 Аналіз жанру похоронних голосінь, особливості їх виконання;
 - 5.3 Жанрові різновиди народних голосінь.

6. Зв'язок родинно-обрядової творчості з художньою літературою.

Завдання:

1. Вивчити значення термінів: родинно-обрядова творчість, весільна обрядовість, похоронна обрядовість, голосіння.

2. Підготувати відео- чи аудіозапис весільної пісні, що побутує у вашому регіоні. На прикладі запису проаналізувати жанрову специфіку.

3. На весіллі молодятам висловлювались запропоновані нижче побажання. Охарактеризуйте їх структуру і зміст. А які побажання існують у вашій місцевості? Запишіть.

«Перепиваю пуд проса, щоб наша молода не ходила по морозу боса».

«Щоб ви були щасливі, як весна, багаті, як земля».

«Перепиваю рушничок, щоб до року мали двох діточок».

«Дарую два рубчики, щоб жили, як голубчики».

«Дарую корець гречки, щоб не було суперечки».

«Даруємо вам щастя, здоров'я, хліба-солі».

«Даруємо гроші бумажні, щоб ви були люди поважні».

«Даруємо платок, щоб молодий не ходив до молодих дівок».

«Даруємо плуга та рала, щоб мали сина генерала».

«Даруємо молодій міх жита, щоб не була од чоловіка бита».

«Даруємо вишиту простиню, я її шила і Бога просила, щоб Ваша доля була щаслива».

«Бажаємо добрим людям щасливо прожити, та й діждатися тої днини, щоб дітей женити».

«Дарую мішок колосся, щоб довіку мирно жилося».

«Даруємо граблі та вила, щоб молода добрий борщ варила».

«Даруємо мішок пуху, щоб невістка не ображала свекруху».

«Даруємо червоні квіти, щоб у вас були здорові діти».

«Даруємо жита колосочки, щоб було хліба повні бочки».

«Даруємо щастя, здоров'я, хліба, солі і всього доволі».

«Дарую насіння з огірків, щоб невістка не бігала до чужих парубків».

«Дарую пшінки, щоб молодий не ходив до другої жінки».

«Даруємо капусти, щоб не було в домі пусто».

«Даруємо картинку, щоб купили маленьку Маринку».

«Даруємо цибулину, щоб свекруха прийняла невістку за рідну дитину».

4. Охарактеризуйте художні особливості голосінь. Чи можна вважати їх оптимістичними, чи наявний у них виховний елемент, чи висловлена в них турбота про наступне покоління?

За дорослим сином

Сину мій, господарю мій!.. Ідеш ти в далеку дорогу. На кого ж ти мене покидаєш?! Сину мій, соколе мій! А хто ж тепер твоє господарство буде доглядати? Хто ж мені пораду дасть? Соколе мій, відродо моя! Подивись ще хоч раз на мене, стареньку, хоч слово ще промов до мене... Нащо ж ти покинув мене?! Сину мій, втіхо моя, чому ж ти мене не взяв із собою? До кого ж я тепер заговорю, з ким

пораджусь?! Хто мені води подасть, хто поховає бідну, стареньку?
Сину мій, голубе мій! Нащо ж я тебе ховаю? Та лучче б я тебе зі
служби виглядала, як отакого молодого ховати мала. А я ж думала,
сину мій любий, одружити тебе, внуків побачити...

(Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості.
– К.: Веселка, 1998. – С. 141).

Голосіння сиріт за батьком

Мій таточку, мій лебідочку,
Мій таточку, мій соловесчку!

Відкіля вас виглядати,

Відкіля вас дождити?

Чи вас із поля, чи вас із моря,

Чи з високої могили,

Чи з глибокої долини?

Висока могила, високо висипана,

А глибока долина глибоко викопана.

Туди ввійти, а вийти нікуди.

Коли для вас столи застилати,

Коли для вас чарочки наповняти?

Чи вам к Різдву,

Чи вам, милий таточку, к Великодню,

Чи вам, милий таточку, в святу неділеньку?...

(Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості.
– К.: Веселка, 1998. – С. 140).

Голосіння вдови за чоловіком

Чоловіче мій, дружино моя!

Куди ж ти убираєшся?
Куди ж ти виряджаєшся?
Якої ти темної хати забажав?
Темної, невидної, смутної, невеселої,
Туди ж вітер не віє, туди ж сонце не гріє.
Туди й дзвони не дзвонять, туди й люди не ходять.
Та як же я до тебе ходитиму,
Та як же я з тобою говоритиму?
Ой устань, порадь, моя дружинонько,
Як мені в світі жити, як мені чуже ділечко робити?

(Український фольклор. Хрестоматія / Упорядники: О. Бріцина,
Г. Довженок, Н. Шумада). – К.: Освіта, 1997. – С. 114).

5. Прослухайте українську лемківську тужливу народну пісню «Пливе кача по Тисині». Чому, на вашу думку, саме її обрано для реквієму за загиблими учасниками Революції гідності?

Література

1. Голосіння, тужіння, плачі / Упоряд. М. Дмитренко. – К.: Видавець Микола Дмитренко, 2007. – 152 с. (Серія «Народна творчість». – Кн.10).

2. Древянський В. «Ой мамо, мамо, в комору ведуть» // Берегиня, 2003. – № 3. – С. 65-78.

3. Білосвето́ва І. Особливості жанрового складу пісенного фольклору українського Лівобережного Полісся // Народна творчість та етнографія. – 1988. – № 1. – С. 49-55.

4. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К., 1988.
5. Весільні пісні. У 2-х кн. // Упор., примітки М. Шубравської. Нот. матеріал. упор. О. Правдюк, Н. Бугель; відп. ред. І. Березовський. – К., 1982.
6. Весільні пісні. / За редакцією Зубкової С., Дея О. та ін. – К.: Дніпро, 1988. – 475 с.
7. Весільні пісні: Народні співи. Кн. 2. / Зібрав та упоряд. Мишанич М. – Львів : Гердан, 1992. – 88 с.
8. Жмундуляк Д. Народна пісенність Покуття: особливості сучасного функціонування. – К., 2002.
9. Козяр С. Весільні пісні Поділля // Народна творчість та етнографія, 2002. – № 3.
10. Лановик М., Лановик З. Українська народна словесність. – Львів, 2000. – 612 с.
11. Народні плачі та голосіння // Нариси з історії української музики. – К., 1964.
12. Ульяновська С. Магічні елементи поліського поховального ритуалу // Народна творчість та етнографія. – 1992. – № 2.

Практичне заняття на тему:

«Український народний героїчний епос»

План

1. Класифікація жанрів українського героїчного епосу.
2. Українські народні думи як унікальне явище усної народної творчості:

2.1 Історія походження дум, їх композиція та жанрові особливості. Класифікація дум;

2.2 Аналіз дум про героїчну боротьбу українського народу проти турецько-татарських загарбників («Плач невольників», «Дума про Самійла Кішку», «Маруся Богуславка», «Втеча трьох братів з города Азова», «Дума про козака Голоту» та ін.);

2.3 Думи про героїчну боротьбу українського народу проти шляхетсько-польського поневолення («Перемога під Корсунем», «Хмельницький і Барабаш», «Смерть Богдана Хмельницького» та ін.);

2.4 Жанрово-стильові особливості суспільно-побутових дум («Сестра і брат», «Вдова і три сини», «Прощання козака»).

3. Жанрові особливості історичних пісень, їх класифікація.

4. Аналіз основних груп історичних пісень:

4.1 Історичні пісні доби козаччини;

4.2 Історичні пісні періоду Коліївщини та Гайдамаччини;

4.3 Історичні пісні періоду повстань ХІХ століття;

4.4 Пісні національно-визвольних рухів першої половини ХХ століття.

Завдання:

1. Вивчити значення термінів: дума, історична пісня, пісня-хроніка.

2. Підготувати презентацію на тему: «Відомі українські кобзарі».

3. Виконати письмово ідейно-художній аналіз одного із текстів:

Дума про козака Голоту

Ой полем килиїмським,
То шляхом битим гординським,
Ой там гуляв козак Голота,
Не боїться ні огня, ні меча, ні третього болота.
Правда, на козакові шати дорогії –
Три семирязі лихії:
Одна недобра, друга негожа,
А третя й на хлів незгожа.
А ще, правда, на козакові
Постоли в'язові,
А онучі китайчані –
Щирі жіноцькі рядняні;
Волоки шовкові –
Удвоє жіноцькі щирі валові.
Правда, на козакові шапка-бирка –
Зверху дірка,
Травою пошита,
Вітром підбита,
Куди віє, туди й провіває,
Козака молодого прохолоджає.
То гуляє козак Голота, погуляє,

Ні міста, ні села не займає, –
На місто Килію поглядає.
У місті Килії татарин сидить бородатий,
По горницях походжає,
До татарки словами промовляє:
«Татарко, татарко!
Ой, чи ти думаєш те, що я думаю?
Ой, чи ти бачиш те, що я бачу?»
Каже: «Татарине, ой, сідий, бородатий!
Я тільки бачу, що ти передо мною по горницях
похожаєш,
А не знаю, що ти думаєш да гадаєш».
Каже: «Татарко!
Я те бачу: в чистім полі не орел літає, –
То козак Голота добрим конем гуляє.
Я його хочу живцем у руки взяти
Да в місто Килію за продати,
Іще ж ним перед великими панами-башами вихвалити,
За його багато червоних не лічачи брати,
Дорогії сукна не мірячи пощитати».
То теє промовляє,
Дороге плаття надіває,
Чоботи обуває,
Шлик бархатний на свою голову надіває,
На коня сідає,

Безпечно за козаком Голотою ганяє.
То козак Голота добре козацький звичай знає, –

Ой на татарина скрива поглядає,

Каже: «Татарине, татарине!

На віщо ж ти важиш:

Чи на мою ясненькую зброю,

Чи на мого коня вороного,

Чи на мене, козака молодого?»

«Я, – каже, – важу на твою ясненькую зброю,

А ще лучче на твого коня вороного,

А ще лучче на тебе, козака молодого.

Я тебе хочу живцем у руки взяти,

В город Килію запродаати,

Перед великими панами-башами вихваляти

І много червоних не лічачи набрати,

Дорогії сукна не мірячи пощитати».

То козак Голота добре звичай козацький знає.

Ой на татарина скрива поглядає.

«Ой, – каже, – татарине, ой сідий же ти, бородатий!

Либонь же ти на розум небагатий:

Ще ти козака у руки не взяв,

А вже за його й гроші пощитав.

А ще ж ти між козаками не бував,

Козацької каші не їдав

І козацьких звичаїв не знаєш».

То теє промовляв,
На присішках став.
Без міри пороху підсипає,
Татарину гостинця у груди посилає:
Ой ще козак не примірівся,
А татарин к лихій матері з коня покотився!
Він йому віри не донімає,
До його прибуває,
Келепом межі плечі гримає,
Коли ж огледиться, аж у його й духу немає.
Він тоді добре дбав,
Чоботи татарські істягав,
На свої козацькі ноги обував;
Одежу істягав,
На свої козацькі плечі надівав;
Бархатний шлик іздіймає,
На свою козацьку голову надіває;
Коня татарського за повіді взяв,
У город Січі припав,
Там собі п'є-гуляє,
Поле килиїмське хвалить-вихваляє:
«Ой поле килиїмське!
Бодай же ти літо й зиму зеленіло,
Як ти мене при нещасливій годині сподобило!
Дай же, боже, щоб козаки пили да гуляли,

Хороші мислі мали,
Од мене більшу добичу брали
І неприятеля під нозі топтали!»

Слава не вмере, не поляже

Од нині до віка!

Даруй, Боже, на многі літа!

Ukrclassic.com.ua – Все для вивчення української літератури

За Сибіром сонце сходить

(Пісня про Устима Кармалюка)

За Сибіром сонце сходить,

Хлопці, не зівайте,

Ви на мене, Кармелюка,

Всю надію майте!

Ви на мене, Кармелюка,

Всю надію майте!

Повернувся я з Сибіру,

Та не маю долі,

Хоч, здається, не в кайданах,

А все ж не на волі.

Хоч, здається, не в кайданах,

А все ж не на волі.

Маю жінку, маю діти,

Та я їх не бачу,

Як згадаю про їх муку,

Сам гірко заплачу.
Як згадаю про їх муку,
Сам гірко заплачу.
Зібрав собі славних хлопців,
Що ж кому до того?
Засідаєм при дорозі
Ждать подорожнього.
Засідаєм при дорозі
Ждать подорожнього.
Чи хто їде, чи хто йде,
Треба їх спитати,
Як не має він грошей,
Треба йому дати.
Як не має він грошей,
Треба йому дати.
Аж тут їде сам владика:
– А здорові, хлопці!
– Ой довго ми вас чекали,
Благослови, отче!
– Ой довго ми вас чекали,
Благослови, отче!
Ой відлічив сам владика
Сорок тисяч грошей,
Подивився кругом себе –
Все хлопці хороші.

Подивився кругом себе –
Все хлопці хороші.
Ой чи їде, чи хто йде,
Треба його ждати.
Ой прийдеться Кармелюку
Марне пропадати,
Бо немає пристанища,
Ані свої хати.
Асесори, ісправники
За мною ганяють,
Більше вони людей б'ють,
Як я гріхів маю.
Більше вони людей б'ють,
Як я гріхів маю.
Зовуть мене розбійником,
Кажуть, розбиваю.
Ще ж нікого я не убив,
Бо й сам душу маю.
Ще ж нікого я не убив,
Бо й сам душу маю.
З багатого хоч я й возьму,
Убогому даю.
Отак гроші поділивши,
Я гріхів не маю.
Отак гроші поділивши,

Я гріхів не маю.
Слідять мене вдень і вночі,
По всяку годину,
Ніде мені подітися,
Я од журби гину.
Ніде мені подітися,
Я од журби гину.
Чи хто їде, чи хто йде,
Часто дурно ждати.
Отак треба в лісі жити,
Бо не маю хати.
Отак треба в лісі жити,
Бо не маю хати.
Пішов би я до дітей,
Красу мою знають,
Аби тільки показався,
То зараз впіймають.
Аби тільки показався,
То зараз впіймають.
А так треба стерегтися,
Треба в лісі жити.
Хоч, здається, світ великий,
Ніде ся подіти.
Хоч, здається, світ великий,
Ніде ся подіти.

Прийшла туга до серденька.

Як у світі жити?

Світ великий і розкішний,

Та ніде ся діти.

Світ великий і розкішний,

Та ніде ся діти.

У неділю дуже рано

У всі дзвони дзвонять,

А мене, Кармелюка,

Як звірюку, гонять.

А мене, Кармелюка,

Як звірюку, гонять.

Нехай гонять, нехай ловлять,

Нехай заганяють,

Нехай мене, Кармелюка,

В світі споминають.

Нехай мене, Кармелюка,

В світі споминають.

Ukrclassic.com.ua – Все для вивчення української літератури

Література

1. Думи: історико-героїчний цикл: Збірник / Вступ. ст. М. Стельмаха. – К., 1982. – 159 с.
2. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості. – К., 1998. – С. 144-227.

3. Історичні пісні / Вступ. ст. І. Березовського. – К., 1970. – 286 с.
4. Народні думи: Збірник / Вступ. ст. С. Мишанича. – К., 1986. – 173 с.
5. Українські народні пісні та думи. – К., 1992. – 96 с.

Народнопоетична лірика і проза. Пареміографія.

Практичне заняття на тему: «Українські народні балади» (2 год)

План

1. Жанрова своєрідність українських народних балад. Поєднання епічної та ліричної компоненти у баладі.
2. Класифікація українських балад:
 - 2.1 Балади про кохання на дошлюбні взаємини («Ой чие то жито, чиї то покоси», «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Їхали козаки із Дону додому» та ін.);
 - 2.2 Мотиви сімейних взаємин та конфліктів у відповідній групі народних балад («Проводжала мати сина у солдати», «Прийшов Іван до Марічки» та ін.);
 - 2.3 Відгомін соціального та історичного життя українців у народних баладах («Балада про Кармалюка», «Бондарівна», «Лимерівна» та ін.).
3. Зв'язок жанру народної балади з художньою літературою.

Завдання:

1. Вивчити значення термінів: балада, сюжет, композиція.

2. Записати по два зразки балад, які побутують у вашій місцевості.

3. Виконати ідейно-художній аналіз балади «Ой послала мати та сина в дорогу».

Ой послала мати та сина в дорогу,
Молоду невістку у поле до льону:
– Ой, іди, невістко, у поле до льону;
Не вибереш льону – не вертай додому!
Молода невістка весь день працювала,
Льону не добрала, в полі ночувала.
Льону не добрала, в полі ночувала
І посеред поля тополею стала.
А син повертає, матінки питає:
– Чому моя мила мене не вітає? –
А матуся каже: – Помолися Богу,
Твоя мила пішла в далеку дорогу.
В далеку дорогу, що кінця не має,
Що звідти людина вже не повертає.
Ой візьми ти, сину, остру сокирину
Та зрубай тополю, що на нашім полі!
Ой вдарив один раз, вона затрусилась,
А вдарив другий раз, вона похилилась,
А вдарив третій раз, вона промовила:
– Ой не рубай мене, бо я твоя мила!

– А бодай же мати на світі не жила,
Що мене з тобою з пари розлучила!
І до кінця світа нехай люди знають
І лихим свекрухам хай не довіряють!

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 230-231.)

Література

1. Балади. Кохання та дошлюбні взаємини / Вступ. ст. О. Дея. – К., 1987. – 472 с.
2. Балади. Родинно-побутові стосунки/ Вступ. ст. О. Дея. – К., 1988. – 524 с.
3. Дей О. Українська народна балада. – К., 1986. – 263 с.
4. Закувала зозуленька. Антологія української народної поетичної творчості. – К., 1998. – С. 228-250.
5. Народні думи, пісні, балади / Вступ. ст. В. Яременко. – К., 1970. – 535 с.
6. Нудьга Г. Українська балада. – К., 1970. – 258 с.

Практичне заняття на тему:

«Казкова проза»

План

1. Жанрові особливості українських народних казок. Класифікація народного казкового епосу.
2. Казки про тварин: особливості художньо-образної структури. Аналіз мотивів основних груп казок про тварин. Байка народна та літературна.
3. Особливості побудови кумулятивних казок. Типи кумуляції.
4. Художньо-образна та композиційна будова чарівних казок.
5. Особливості тематики соціально-побутових казок.
6. Зв'язок народної казки з літературною: спільні та відмінні риси.

Завдання:

1. Вивчити значення термінів: казка, анекдот, небилиця, притча.
2. Виконати письмово ідейно-художній аналіз казок «Мудра дівчина», «Названий батько», «Про правду і кривду».
3. Навчитися розповідати перед аудиторією одну із казок про тварин (на вибір студента).

Література

1. Дунаєвська Л. Українська народна казка. – К., 1987. – 127 с.
2. Зачаровані казкою. Українські народні казки Закарпаття в записах П. Лінтура. – Ужгород, 1984. – 521 с.

3. З живого джерела. Українські народні казки в записах, переказах та публікаціях українських письменників / Упоряд., літер. обробка, вступ. ст. Л. Дунаєвської. – К., 1990. – 512 с.
4. Казки про тварин. – К., 1979. – 574 с.
5. Калинова сопілка. Антологія української народної прозової творчості. – К., 1998. – С. 34-246.
6. Соціально-побутова казка / Передм. О. Бріциної. – К., 1987. – 382 с.

Практичне заняття на тему:
«Неказкова (документальна) проза»

План

1. Особливості неказкової народної прози у її зіставленні з казковою. Класифікація українського народного неказкового епосу.
2. Легенда як жанр народної словесності. Класифікація.
Аналіз основних груп:
 - 2.1 Аналіз міфологічних легенд, їх зв'язок із давніми міфічними уявленнями;
 - 2.2 Своєрідність мотивів та образів апокрифічних легенд;
 - 2.3 Особливості героїчних легенд, співвідношення у них історичної достовірності та домислу.
3. Тематичні групи та цикли народних переказів. Історико-хронологічні цикли переказів.
4. Жанр бувальщини. Зв'язок бувальщин із повір'ями та народною демонологією.

5. Жанр народного оповідання. Різновиди народних оповідань, особливості їх побутування.

Завдання:

1. Вивчити значення термінів: легенда, апокрифічна легенда, історико-героїчна легенда, переказ, народні оповідання, бувальщина.
2. Виконайте ідейно-художній аналіз легенди і переказу.

Батьків заповіт

Умираючи, батько сказав синові: «Оце, сину, я вмираю. Якщо хочеш зберегти це добро, що я тобі покидаю, до того ще й придбати, – то роби в полі так, щоб нікому не казав першим «здрастуй», їж хліб із медом, а в свято одягай нові чоботи». Сказав це і помер.

Син так і робив. Ні з ким не вітався, їв хліб із медом, а в свято носив нові чоботи, а ті, що вже були на ногах, закидав на горище.

Пройшов деякий час і син дожився до того, що вже немає за що купувати ні мед, ані чоботи. «Ні, не гаразд! – міркує він. – Це батько навчив мене на лихо, треба робити інакше». Почав він раніше всіх людей їздити в степ, да ото робить коло шляху, а люди їдуть та всі до нього здоровкаються. Цілий день працює. Стомиться, сяде їсти самий хліб із водою. Він йому здається солодким, як із медом. А в неділю дістане з горища чоботи, почистить їх, одіне, – вони в нього, як нові. Через таку працю почало господарство його прибувати.

І тоді тільки син зрозумів батьківський заповіт: що треба раніше всіх бути в полі, щоб люди до нього вітались, а не він до них; працювати до втоми, щоб, як сяде їсти, хліб був смачний, як з медом,

і щоб гарно ходити на свято, то треба чоботи хоч і старі, але чистити, щоб вони були, як нові, завжди.

(Легенди та перекази. – К., 1985. – С. 137)

Блакитний колір

Колись давно всі села на Поділлі були однакові: хати біленькі, садки зелененькі. Тому дуже часто можна було помилитись. Хто потрапляв не в те село, благав:

– Боже, поможи! Скільки разів я ще буду помилятись. Таких будинків було багато.

Змилостивився над ними Господь. Зібрав усіх своїх апостолів і каже:

-Треба, щоб село від села відрізнялося своїм кольором. Для цього треба пофарбувати хати в селі в один колір. Але в який – вирішуйте самі. Для цього підіть у село і подивіться на людей, на їх поведінку. Це й визначить колір села.

В Немерчах жили споконвіку мирні і дружелюбні люди. Завше допомагали один одному. Тому Господь пофарбував усі хати в селі у блакитний колір, колір миру, злагоди, чистоти.

Прокинулись вранці люди, а їх хатки блакитні, а не білі. Здивувались. А коли пішли в інші села, то побачили інший колір села. Тоді й усе зрозуміли, що Бог подарував їм цей колір і цим самим допоміг.

Із тих пір у нашому селі фарбують хати в блакитний колір, білять із відтінком блакитного, підсинюють білизну. Навіть одяг носять блакитний.

*(Записано від М. Репецької у с. Немерче Мурованокуриловецького р-ну
Вінницької обл.)*

3. Записати легенду, пов'язану з виникненням назви вашого населеного пункту.

Література

1. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні народні погляди та вірування. – К., 1993. – 414 с.
2. Давидюк В. Українська міфологічна легенда. – Львів, 1992.
3. Дей О. Сторінки з історії української фольклористики. – К., 1975.
4. Легенди та перекази / Упорядкування та примітки О. Дея. – К., 1985.
5. Легенди та перекази // Упоряд. та примітки А. Іоаніді. Вст. ст. О.І. Дея. Відп. ред. Березовський І. – К., 1975.
6. Давидюк В. Українська міфологічна легенда. – Львів, 1992.
7. Дмитренко М. Легенди та перекази з Нижньої Наддніпряни // Народна творчість та етнографія – К., 1992. – № 1.
8. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. – К.: Ред. часопису «Народознавство», 2001. – 576 с.
9. Жайвір: Хрестоматія для уроків позакласного читання / Упорядн. Н. Волошина. – К., 2000. – С. 12-37.

10. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: ескіз української міфології. – К., 1992.

Практичне заняття на тему:

«Дитячий фольклор»

План

1. Загальна характеристика та особливості дитячого фольклору. Класифікація жанрів.

2. Поетика колискових пісень. Тематичні групи.

3. Жанрово-стильові особливості забавлянок та їх різновиди.

4. Аналіз жанрів, які перейшли у дитячий фольклор із загальної народної творчості:

- заклички (обереги, ворожіння та ін.);
- примовки;
- ігри.

5. Аналіз жанрів, що виникли в дитячому середовищі (прозивалки, дражнилки, мирилки, страшилки).

6. Дитяча пареміографія (примовки, скоромовки, загадки).

7. Система дитячих ігор у сучасній культурі. Рухливі ігри. Життєтворчі ігри: образ дитячих будиночків у літературі. Рольова гра – «донька-мати».

8. Фольклор на асфальті. Дитячі графічні загадки.

9. Дитячий «страшний» фольклор: система персонажів (Домовик, Баба Яга та ін.), розповіді на зразок: «У темному, темному лісі...», «У чорній, чорній кімнаті» та ін. Мирилки. Дражнилки.

10. Зв'язок дитячого фольклору з художньою літературою та його дослідження.

Завдання:

1. Виписати та вивчити значення термінів: дитячий фольклор, колискові пісні, потішки, безконечні казки, заклички, примовки, чукикалки, прозивалки, дражнилки, мирилки, страшилки, примовки, скоромовки.

2. Підготувати презентацію на тему: «Особливості та поетика колискової пісні».

3. Прочитати запропоновані колискові, визначити (письмово) їх художні особливості (на вибір студента).

Ой спи, дитя, в колисоньці

Ой спи, дитя, в колисоньці,

Як горошок в билиноньці.

Буде вітрець повівати

Та й горошком колихати.

Як горошок затуркоче,

Галеня спатки схоче.

А горошок як заgrimить,

Галюнечку нашу приспить.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.

Н. Шумади. – К., 1998. – С. 299).

А-а, люлечки

А-а, люлечки!

Шовковії бильця,
Срібні колокільця,
Мальована колисочка, -
Засни, мала дитиночко!

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 300).

Ой ти, коте, коточок
Ой ти, Коте, коточок!
Не ходи рано в садочок,
Не полохай дівочок,
Нехай зів'ють віночок
Із рутоньки, із м'ятоньки,
З хрещатого барвіночку,
З запашного василечку.
Ой, спи, дитя, до обіда,
Покіль мати з міста прийде
Да принесе три квіточки:
Ой первую зросливую,
А другу сонливую,
А третюю щасливую,
Ой щоб спало, щастя знало,
Ой щоб росло, не боліло,
На серденько не кволіло.
Соньки-дрімки в колисоньки,
Добрий розум в головоньки,

А рісточки у кісточки,
Здоров'ячко у сердечко,
А в роточок говорушки,
А в ніжечки ходусеньки,
А в рученьки ладусеньки.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – 300).

Ой ходить сон коло вікон

Ой ходить сон коло вікон.

А дрімота коло плота,
Питається сон дрімоти:
– А де будем ночувати?
– Де хатонька теплесенька,
Де дитина малесенька,
Там ми будем ночувати,
Дитиночку колихати.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 305).

Ой ти, котик, коточок

Ой ти, котик, коточок,
Виїв бабин медочок
Та й сховався в куточок,
Тільки видно хвосточок
Та лапочки шматочок.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 307).

А ти, котик сірий
А ти, котик сірий,
Не ходи по сінях,
А ти, білуватий,
Не ходи по хаті,
Не буди дитяти.
А ти, котик, рудько,
Та витопи грубку.
А ти, котик чорний,
Та сідай у човен,
Лови рибки повен,
Щоб було няньці і мамці,
І бабусі старенькій,
І дитині маленькій.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 308).

4. Написати есе на одну із запропонованих тем:
- «Моя перша страшилка»;
 - «Малюнок на асфальті»;
 - «Усі ми родом із дитинства».

Література

1. Дитячий фольклор / Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского, Тернопіль. – 2008. – С. 80-81.
2. Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. – К., 1984. – 472 с.
3. Дитячий фольклор / Вступна стаття Довженок Г. – К., 1986. – 304 с.
4. Довженок Г., Луганська К. Українські народні колискові пісні та забавлянки // Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. – К., 1984. – С. 1-44.
5. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид / М. Лановик, З. Лановик – К. : Знання-Прес, 2003. – 591 с.
6. Народні загадки / Упоряд. М. Дмитренко. – К.: Видавець Микола Дмитренко, 2003. – 128 с. (Серія «Народна творчість». – Кн.4).

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

1. Дохристиянські вірування українців і поетичний світ.
2. Образи язичницьких богів в українській календарно-обрядовій поезії.
3. Ритуально-магічна поетика замовлянь.
4. Ворожіння як система словесно-обрядових дій.
5. Вплив християнства на розвиток української народної словесності.
6. Дитячий фольклор. Питання класифікації.
7. Вертеп і вертепна драма в українській культурі.
8. Легенди і перекази мого краю.
9. Зимовий фольклор рідного краю.
10. Жанри весняного циклу в моєму регіоні.
11. Жанри літнього циклу в моєму регіоні.
12. Жанри осіннього циклу в моєму регіоні.
13. Український рік у народних звичаях та обрядах.
14. Весільні пісні жителів мого села (міста).
15. Культ вогню і води в українських весільних піснях.
16. Символіка весільних пісень.
17. Символіка весільного рушника.
18. Образ дороги в чумацьких піснях.
19. Весільні елементи у жнивварських піснях.
20. Образ козака в пісенних жанрах українського фольклору.
21. Національна героїка в історичній пісні та думі.

22. Образ козака у народних думах.
23. Образ Богдана Хмельницького в героїчному епосі.
24. Маруся Богуславка у фольклорній традиції.
25. Психологізм образів у баладах.
26. Художні особливості солдатських пісень.
27. Художні особливості емігрантських пісень.
28. Специфіка українських фантастичних казок.
29. Морально-етична проблематика казок (на матеріалі певного регіону).
30. Відображення ментальності в українських анекдотах.
31. Психологічний паралелізм в ліричній пісні.
32. Картина світу в українській народній казці.
33. Художня природа народних паремій.
34. Поетика історичних пісень.
35. Образ Долі в народному епосі.
36. Образ Долі в народних ліричних піснях.
37. Образ вишиванки у народних піснях.
38. Образ жінки в українських ліричних піснях.
39. Образ матері у родинно-побутових піснях.
40. Образ молодшого брата в народних казках.
41. Голодомор у фольклорній інтерпретації.
42. Псевдофольклор та його особливості.
43. Семіотика і міфологія міста в сучасному фольклорі.
44. Образ пам'ятника у міському фольклорі.
45. Обряди сучасного міста (села).

46. Фольклор і туристичний бізнес.
47. Міфологія і прагматика новорічних свят.
48. Сучасний дитячий фольклор.
49. Студентський фольклор. Обрядові традиції у студентському житті.
50. Інтернет-фольклор: міфологія медійного простору (вірусна атака, інтернет-реальність).
51. Іван Нечуй-Левицький і проблеми вивчення української міфології та демонології.
52. Проблеми фольклору в науковій спадщині Миколи Костомарова.
53. Концепція українського фольклору у дослідженнях Пантелеймона Куліша.
54. Михайло Драгоманов і його фольклористична діяльність.
55. Фольклористична діяльність Михайла Грушевського.
56. Іван Франко – дослідник та теоретик українського фольклору.
57. Олександр Потебня як дослідник українського фольклору.
58. Внесок Валерія Войтовича в розвиток українського фольклору.
59. Українська народна казка крізь призму наукових досліджень Лідії Дунаєвської.
60. Дохристиянські вірування українського народу в інтерпретації Митрополита Іларіона.
61. Теофіль Комаринець – яскравий представник української фольклористики.
62. Збирацька спадщина Насті Присяжнюк.

63. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені Максима Рильського в організації фольклористичної діяльності.
64. Жанри магії й міфології у творчості Григорія Квітки-Основ'яненка.
65. Міфологічні мотиви у творчості Тараса Шевченка.
66. Міфосвіт творчості поетів-романтиків.
67. Прадавній пласт народного світогляду у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків».
68. Елементи слов'янської міфології у драматургії Лесі Українки.
69. Народна міфологія у творах Олександра Олеся.
70. Тема сонцепоклонства у збірці Павла Тичини «Сонячні кларнети».
71. Мотиви обрядовості у творчості поетів-романтиків.
72. Поетика жанру веснянки у творчості Бориса Грінченка.
73. Елементи родинної обрядовості в драматургії Івана Котляревського.
74. Елементи родинної обрядовості в драматургії Григорія Квітки-Основ'яненка.
75. Образи народних співців у творчості Тараса Шевченка.
76. Історичні пісні й думи у ліро-епосі Юрія Федьковича.
77. Робітничий фольклор у творчості Івана Франка.
78. Емігрантська тематика у творчості Богдана Лепкого.
79. Мотиви казок у творчості Лесі Українки.
80. Переробки народних казок у творчості Івана Франка.
81. Елементи казкових сюжетів у творчості Всеволода Нестайка.

82. Народні апокрифічні легенди у творчості Григорія Сковороди.
83. Мотиви демонологічних легенд у творах Олекси Стороженка.
84. Паремії в назвах художніх творів.
85. Героїчний епос у сучасній літературі.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Український фольклор: визначення, предмет і завдання навчальної дисципліни. Фактори впливу на розвиток українського фольклору та його етнічні особливості.
2. Фольклористика як наука про народну творчість. Галузі фольклористики. Школи і напрями фольклористики: характеристика, засновники, основні представники.
3. Українські народні балади: поетика, жанрово-стильові особливості, класифікація. Тематичний діапазон основних баладних сюжетів. Аналіз окремого твору.
4. Легенда як жанр народної словесності: художня природа, жанрово-стильові особливості, класифікація, зв'язок з писемною літературою.
5. Календарно-обрядова творчість: загальна характеристика, ритуально-міфологічна основа, жанрова структура.
6. Періодизація фольклору. Аналіз розвитку українського фольклору в доісторичну та історичну епохи.
7. Магія як найдавніший пласт народної творчості, її форми. Тотемізм, анімізм, фетишизм.

8. Принципи класифікації паремійного фонду. Жанрові особливості прислів'їв і приказок. Художня структура і тематика загадок.

9. Давня праслов'янська міфологія. Тематичні цикли міфів. Аналіз окремих творів.

10. Казки про тварин, їх походження, основні теми, ідеї й образи. Поетика і стиль казок про тварин.

11. Фантастичні казки, походження і характерні риси цих казок. Життєва основа давніх сюжетів. Образ позитивного героя, його характерні риси.

12. Соціально-побутові казки: тематика, алегоричні образи Кривди, Долі, Злиднів тощо, їх глибокий зміст. Соціально-побутові казки про родинні стосунки.

13. Родинно-обрядовий фольклор (загальна характеристика). Зміст і художня своєрідність весільних пісень. Аналіз окремих творів.

14. Легенди і перекази: походження, основні тематичні групи, жанрова відмінність легенд і переказів.

15. Історичні легенди і перекази, відображення в них національної боротьби українського народу проти гнобителів.

16. Ритуально-міфологічна основа літнього циклу календарно-обрядової творчості. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості.

17. Дума як жанр, походження, тематичні цикли. Аналіз окремого тексту.

18. Жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості. Образно-архетипна структура.

19. Кумулятивні казки, їх різновиди та поетика. Аналіз окремих творів.

20. Ритуально-міфологічна основа осіннього циклу календарно-обрядової творчості. Жанри осіннього циклу календарно-обрядової творчості. Аналіз окремих творів.

21. Билини. Походження жанру, цикли билинного епосу, особливості поетики.

22. Легенда як жанр народної словесності, її художня природа. Класифікація та аналіз тематичних груп легенд.

23. Відображення світогляду народу в колядках і щедрівках. Поетика цих творів. Аналіз окремих творів.

24. Історичні пісні: класифікація, жанрово-стильові особливості, поетика. Аналіз окремих творів.

25. Українські народні балади: поетика, тематично-стильові особливості. Аналіз окремих сімейно-побутових балад.

26. Пареміографія. Художня природа, жанрові різновиди та класифікація народних паремій.

27. Дитячий фольклор, його специфіка і жанрова структура.

28. Ритуально-міфологічна основа зимового циклу календарно-обрядової творчості. Жанри зимового циклу календарно-обрядової творчості. Аналіз окремих творів.

29. Родинно-побутові ліричні пісні. Пісні про кохання. Аналіз окремих творів.

30. Перекази: художня природа, жанрово-стильові особливості, класифікація, аналіз основних тематичних груп.

ТВОРИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

Нова радість стала

Нова радість стала, яка не бувала:
Над вертепом зізда ясна світом засіяла.
Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік, пеленами убого повився.
Ангели співають, хвалу воздавають,
На небесах і на землі мир провозглашають.
Давид вигравас, в гуслі ударяє,
Мелодійно і предивно Бога вихваляє.
І ми так співаймо, Христа прославляймо,
Марією рожденного смиренно благаймо.
Просимо Тя, Царю, небесний Владарю,
Даруй літа щасливії сему господарю.
Сему господарю і сій господині,
Даруй літа щасливії ушиткій* родині.
В мирі проводити, Тобі угодити
І з Тобою в царстві Твоім во вік віків жити.

*Ушиткій – кожній.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.

Н. Шумади. – К., 1998. – С. 56.)

Ой сивая та і зозуленька

Ой сивая та і зозуленька.

Приспів:

Щедрий вечір, добрий вечір,

Добрим людям на здоров'я!*

*Повторюється після кожного рядка.

Усі сади та і облітала,

А в одному та і не бувала.

А в тім саду три тереми:

У першому – красне сонце,

У другому – ясен місяць,

А в третьому – дрібні зірки.

Ясен місяць – пан господар,

Красне сонце – жона його,

Дрібні зірки – його дітки.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.

Н. Шумеди. – К., 1998. – С. 31.)

Вербовая дощечка

Вербовая дощечка,

По ній ходить Настечка.

На всі боки леліє,

Відкись милий приїде.

Він Настуні привезе

Жовтенькії чобітки.
Жовтенькії чобітки,
А з позлітки підківки.
Їх зозуленька підкує –
І Настунька обує.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 100.)

Ой на горі да женці жнуть

Ой на горі да женці жнуть.

А попід горою,

Попід зеленою,

Козаки йдуть.

А попереду Дорошенко

Веде своє військо,

Веде запорізьке

Хорошенько!

Посередині пан хорунжий,

Під ним кониченько,

Під ним вороненький

Сильне-дужий!

А позаду Сагайдачний,

Що проміняв жінку

На тютюн та люльку,

Необачний!

– Мені з жінкою не возиться;

А тютюн да люлька

Козаку в дорозі

Знадобиться!

Гей, хто в лісі, озовися!

Да викришем огню,

Да потягнем люльки,

Не журися!

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.

Н. Шумади. – К., 1998. – С. 194-195.)

Ой, не ходи, Грицю

Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці,

Бо на вечорницях дівки чарівниці!

Одна дівчина чорнобривая

Та й чарівниченька справедливая.

У неділю рано зілля копала,

А у понеділок переполоскала,

А у вівторок зілля варила,

А у середу рано Гриця отруїла.

Прийшов четвер – та вже Гриць умер,

Прийшла п'ятниця – поховали Гриця.

А в суботу рано мати дочку біла:

– Нащо ти, дочко, Гриця отруїла?

– Ой, мати, мати, жаль ваги не має,

Нехай же Гриць разом та двох не кохає!

Нехай він не буде ні їй, ні мені,

Нехай достанеться він сирій землі!

– Оце тобі, Грицю, я так ізробила,

Що через тебе мене мати била!

Оце ж тобі, Грицю, за тее заплата –

Із чотирьох дощок дубовая хата!

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.

Н. Шумади. – К., 1998. – С. 238-239.)

Виряджала мати сина у солдати

Виряджала мати сина у солдати,

Молоду невістку льон у поле жати. | (2)

Іди ти, невістко, льон у поле жати,

Тільки не вертайся до моєї хати. | (2)

Жала льон невістка, жала, не дожала

Та й посеред поля тополею стала. | (2)

Вже проходить рочок, другий наступає,

А на третій рочок козак повертає. | (2)

Добрий вечір, мамо, що то за причина,

Що на нашім полі росте тополина? | (2)

Не питайся, сину, що то за причина,

Бери топір в руки, рубай тополину. | (2)

Як ударив вперше, вона ся схилила,

Як ударив вдруге, та й заговорила. | (2)

Не рубай мя, милий, то я – твоя мила,
На моєму листі спить твоя дитина. | (2)

Ой, чиє ж то жито, чиї ж то покоси,
Чия то дівчина розпустила коси? | (2)
Коси розпустила, гулять не ходила,
Молодого хлопця навек полюбила. | (2)

Проводжала мати сина у солдати,
Молоду невістку в поле жито жати. | (2)
Жала вона, жала, жала – не дожала
І до сходу сонця тополею стала... | (2)
Прийшов син до хати: – Здрастуй, рідна мати!
Де ж моя дружина, що не йде стрічати? | (2)
Не питайся, сину, про свою дружину.
Бери топір в руки – рубай тополину. | (2)
Як ударив вперше – вона й похилилась,
Як ударив вдруге – вона й попросилась: | (2)
Не рубай, коханий, бо я – твоя мила,
На моєму листі спить твоя дитина. | (2)

<http://www.pisni.org.ua/songs/5273508.html>

Де б я не ходила, де б я не була
Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди тобі, мамо, дякувала.
Дякую тобі, мамо, що будила мене рано,

Більш не будеш, не будеш.
Де б я не ходила, де б я не була,
Щиро тобі, тату, дякувала.
Дякую тобі, тато, за твою веселу хату,
Більш не буду, не буду.
Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди тобі, сестро, дякувала.
Дякую тобі, сестро, що чесала косу чесно,
Більш не будеш, не будеш.
Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди тобі, брате, дякувала.
Дякую тобі, брате, що приводив хлопців в хату,
Більш не будеш, не будеш.
Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди вам, ворота, дякувала.
Дякую вам, ворота, де стояла хлопців рота,
Більш не будуть, не будуть.
Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди вам, пороги, дякувала.
Дякую вам, пороги, де збивали хлопці ноги,
Більш не будуть, не будуть.
Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди тобі, вишне, дякувала.
Дякую тобі, вишне, де стояли хлопці лишні,
Більш не будуть, не будуть.

Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди вам, сусіди, дякувала.
Дякую вам, сусіди, що прийшли ви на весілля,
Більш не буде, не буде.
Де б я не ходила, де б я не була,
Всюди вам, подвір'я, дякувала.
Дякую вам, подвір'я, де гуляла я весілля,
Більш не буду, не буду.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 134-135.)

Горіла сосна

Горіла сосна палала,
Під неї дівчина стояла,
Під неї дівчина стояла,
Русяву косу чесала.
Ой коси, коси ви мої,
Довго служили ви мені,
Більше служить не будете,
Під білий вельон підете.
Під білий вельон під вінець,
Більш не підеш ти у танець.
Під білий вельон з кінцями,
Більш не підеш ти з хлопцями.
Під білий вельон, під хустку,

Більш не підеш ти за дружку.

Горіла сосна й смерека,
Сподобав ми ся з далека.

Горіла сосна і явір,
Сподобав ми ся кавалір.

Горіла сосна, й колода,
Зійшлася пара молода.

Горіла сосна й тополя,
Хай буде добра в вас доля.

Горіла сосна й перелаз,
Вітає вся родина вас.

Горіла сосна ішов дим,
Бажаєм щастя молодим.

Ой горить сосна, щей горить,
Хай же вас Бог благословить.

Горіла сосна у рові,
Будьте ви завжди здорові.

Ой горить сосна, ще й гуде.
Життя хай медом в вас буде.

Горіла сосна за гаєм,
Грошей багато бажаєм.

Горіла сосна тут і там,
Бажаєм вірних друзів вам.

Горіла сосна й квіточки,
Хай же в вас будуть діточки.

Горіла сосна, ялина
Хай вас шанує родина.
Горіла сосна й осика,
Заграє вальса музика.
А ми вам вальса граємо,
Многая літ бажаємо.
Горіла сосна, ще й гілля,
Гуляйте, люди, весілля.
Горіла сосна, горів пень,
Гуляйте, люди, цілий день.
Горіла сосна крислата,
Гуляйте вальса, дівчата.
Горіла сосна в пізній час,
Танцюй, дівчино, білий вальс.
Горіла сосна й лобода,
Танцюй, дівчино, молода.
Горіла сосна й калина,
Тепер заміжня дівчина.
Горіла сосна до рання,
Хай буде вічне кохання.
Нехай співають солов'ї,
Будьте навік щасливії.
Горіла сосна, горів ліс,
Щоб Вам лелека щось, приніс.
Горіла сосна – ялиця,

Горіла в тещі спідниця.
Горіла сосна, горіла,
Щоб зятя теща любила.
А зяті воду носили,
Тещі спідницю гасили.
Всі гості сосну гасили,
Рушник весільний стелили.
Сосну водою залили,
І свою тещу хвалили.

<http://www.pisni.org.ua/songs/4191333.html>

Цвіте терен

Цвіте терен, цвіте терен
Листя опадає;
Хто в любові не знається,
Той горя не знає.
А я, молоденька,
Та горя зазнала,
Вечероньки б не доїла,
Нічку б не доспала.
Візьму кріселечко,
Сяду край віконця,
Іще очі не дрімали,
А вже сходить сонце.
Хоч дрімайте, не дрімайте –

Не будете спати:
Десь поїхав мій миленький
Другої шукати.
Нехай їде. Нехай їде,
Нехай не вернеться,
Не дасть йому Господь щастя,
Куди повернеться.
Очі мої, очі мої,
Що ви наробили,
Що всі люди обминали,
Того полюбили.

(Закувала зозуленька. Українська народна поетична творчість / Вступ. ст.
Н. Шумади. – К., 1998. – С. 277.)

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвела

Ти казала в понеділок
Підем разом по барвінок,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів

Ти ж мене підманула,
Ти ж мене підвела,
Ти ж мене молодого
З ума-розуму звела.
Ти казала у вівторок

Поцілуєш разів сорок,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів

Ти казала у середу
Підем разом по череду,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів

Ти казала у четвер
Підем разом на концерт,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів

Ти казала у п'ятницю
Підем разом по телицю,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів

Ти казала у суботу
Підем разом на роботу,
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів

Ти казала у неділю
Підем разом на весілля
Я прийшов, тебе нема,
Підманула-підвела.

Приспів

Ти казала: «Я умру»
Я купив тобі труну
Я прийшов, а ти жива,
Підманула-підвела.

Приспів

<http://www.pisni.org.ua/songs/614899.html>

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Автентичний фольклор – усі види творчої спадщини народу в незайманому, адекватному генетичним джерелам вигляді, без ознак будь-яких літературних, композиторських чи режисерських обробок.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 292.

Анекдот – коротка усна оповідь гумористичного чи сатиричного гатунку з дотепним фіналом.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 41.

Анекдот – коротка гумористична оповідь побутового характеру про смішний випадок чи подію з дотепним несподіваним закінченням.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 465.

Анімалізм – перенесення психічних властивостей людини на природу, віра в існування абстрактної, безликої сили, яка визначально впливає на життя людей.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 292.

Анімізм – віра у наявність душі чи духу в явищах природи, речах та предметах навколишнього світу.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 56.

Антитеза – стилістична фігура вислову, побудована на протиставленні поєднаних слів, що створює смисловий контраст бінарних образів.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 292.

Антропологічна школа – напрям у фольклористиці, представники якого стверджували самозародження фольклорних мотивів і сюжетів, оснований на давніх віруваннях народів, що долають однакові стадії еволюції.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 293.

Антропоморфізм – наділення предметів і явищ природи, небесних тіл, тварин, міфічних істот зовнішніми ознаками і фізичними властивостями людини.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 293.

Афоризми – короткі влучні оригінальні вислови, в яких узагальнена, глибока думка, висловлена у стислій лаконічній формі, подекуди несподівано парадоксальній.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 545.

Б

Байка – коротке алегоричне оповідання, в якому закладено дидактичний зміст; один із різновидів ліро-епосу.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 75.

Балада – жанр ліро-епосу фантастичного, історико-героїчного або соціально-побутового ґатунку з драматичним сюжетом.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 77.

Балада – це ліро-епічний пісенний твір із гостро драматичним сюжетом, що виражає з точки зору народної моралі трагічні конфлікти, породжені надзвичайними чи фантастичними подіями, вчинками та фатальними збігами обставин в особистому, сімейному чи суспільному житті звичайних людей.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 305.

Билини – епічні речитативні пісні, які в княжі часи виконували в Україні народні співці-музики.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 83.

Билини – це героїчний епос Київської Русі, який виник у княжу добу – в період злому світогляду древніх русичів.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 244.

Бувальщини – коротке усне оповідання про те, що нібито сталося насправді.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 84.

Бувальщини – усні оповіді про сучасні події, які не виходять хронологічно за межі того, що міг бачити чи чути від

безпосереднього учасника оповідач, у яких розповідається про надзвичайні дивовижні явища, надприродні істоти тощо.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 524.

Бурлацькі пісні – невелика група соціально-побутових народних творів, у яких переважають мотиви злиденного життя бурлаків.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 293.

В

Вертеп – народний театр маріонеток, поширений в Україні в барокову добу (17-18 століття). Дія відбувалася в двоповерховій «скрині», відкритій із одного боку для глядачів.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 111-112.

Весільна обрядовість – це система драматично-ритуальних дій та пов'язаних із ними пісенно-поетичних текстів, що виконуються з нагоди шлюбу хлопця та дівчини, як початку їх спільного життя з метою створення сім'ї.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 194.

Весільні пісні – вид традиційної родинно-обрядової народної пісенності, який є органічним складником весільних обрядових дій.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 112.

Веснянки – вид календарно-обрядових пісень, життєрадісні, з яскравою і багатою поетикою, розмаїттям мотивів, насамперед любовних, пісні.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 114.

Веснянки – це календарно-обрядові пісні весняного циклу, які мають закличний характер і сприймаються як звертання до весни, до істот та речей, що асоціюються з нею.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 137.

Вірування – це релігійні уявлення людей, які сприймаються без логічного пояснення, на віру і становлять основу релігійного світогляду, обрядів та ритуалів.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 77.

Вітання – сталі вислови-кліше, які говорять при зустрічі знайомої людини: «Доброго дня!», «Дай, Боже, щастя», «Бог в поміч!» та ін.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 451.

Г

Гайвки – твори усної народної словесності, якими супроводжувались обрядові дійства, весняні ігрища та святкування, що відбувались у гаях, лісах, поблизу водоймищ.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 138.

Гайвки – ігрові, танцювальні пісні, пов'язані в давні часи з культом предків-покійників.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Гайдамацькі пісні – історичні пісні часів визвольної боротьби проти польських і московських окупантів (18 – поч. 19 століття).

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Героїчний народний епос – фольклорні твори різних жанрів (думи, історичні пісні, колядки, легенди, перекази тощо), які відображають героїчну боротьбу народу з поневолювачами проти соціального і національно-релігійного гніту; у вузчому значенні – думи й історичні пісні.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Голосіння – це словесно-поетичні твори, які виконуються над покійником у період між його смертю та похороном.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 229.

Гра – елемент розважальної й інтелектуально-дидактичної діяльності дітей, яка моделює громадські й сімейні взаємини.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Д

Демонологія – вчення про духів-демонів, які шкодять або сприяють людині в її справах.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 19.

Дитячі ігри – трансформовані, спрощені варіанти народних ігрищ, які первісно мали ритуальне значення. Вони становлять єдиний жанр дитячої драматургії, тобто вид творчості, де люди грають ролі відповідних персонажів, імітуючи їхні рухи, мову, вчинки.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 583.

Дитячий фольклор – сукупність зразків усної народної творчості, яка складається з класичних і сучасних фольклорних форм, функціонує в дитячому середовищі або виконується спеціально для дітей.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Дражнилки – ритмізовані словесні формули, якими діти виражають негативне ставлення до іншої дитини, пробуючи викликати в неї певну реакцію.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 586.

Думи – жанр (вид) суто українського речитативного народного героїчного ліро-епосу, який виконували мандрівні співці-музики: кобзарі, бандуристи, лірники в Центральній і Лівобережній Україні.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К.,
1997. – С. 218.

Думи – це народні епіко-ліричні пісенні твори героїчного, радше соціально-побутового змісту.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 261.

Е

Емігрантські пісні – суспільно-побутові твори про життя українських емігрантів.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Етнографія – наука про народ, його походження, розселення, місце серед інших народів, історію, фізичні і расові особливості, культуру тощо.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Етнологія – наука, що вивчає культуру і побут народів світу, їхній етногенез, розселення та культурно-побутові взаємозв'язки.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 294.

Ж

Жартівливі пісні – фольклорні пісенні твори гумористичного або сатиричного змісту.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 295.

Жниварські пісні – цикл творів, якими супроводжувалась праця на полі у період жнив.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 174.

Жовнірські пісні – народні твори суспільно-побутового циклу про вояцьке життя примусово рекрутованих українців до російського, австрійського чи польського військ.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 295.

З

Забобони – це численні вірування та уявлення, пов'язані з пересторогами, обмеженнями, заборонами, первісна міфологічна мотивація яких частково або повністю втрачена.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 99.

Загадки – це короткі твори, в основі яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 558.

Загадки – це короткі фольклорні твори, побудовані на інакомовності, метафорі, алегорії, описові предметів, явищ, живих істот у запитальній чи стверджувально-констатуючій формі (де це питання відчувається) і потребує відгадки, відповіді, розшифрування зумисне закодованої символічної інформації з метою: активізації пізнавальної діяльності; формування навичок логічного, абстрактного мислення; розвитку кмітливості, спостережливості; естетичної

насолоди; розваги, гри і опосередкованого виховання чи випробування розумових здібностей людини за певних обставин.

Народні загадки / Упоряд. М. Дмитренко. – К.: Видавець Микола Дмитренко, 2003. – С. 5-6. (Серія «Народна творчість». – Кн.4).

Зажинкові (зажнивні) пісні – це твори календарної обрядовості осіннього циклу, які супроводжують ритуальні дієства, пов'язані із початком збору врожаю.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 174.

Заклинання – це замовляння, у яких вимагається виконання певної дії, що супроводжується певними погрозами або можливими негативними наслідками у разі його невиконання.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 87.

Закляття (прокляття) – це магичні словесні формули, дія та вплив яких спрямовані на те, щоб завдати шкоди іншому.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 87.

Замовляння – жанр словесного фольклору, усталені вислови, речитативні, переважно віршовані тиради, що супроводжують магичні дії, рухи їх виконавців – знахарів (від слова «знати»), відьом чи відьмаків, чарівників, ворожбитів, шептух і виражають їх бажання вплинути на природу, на людину і її стосунки з оточенням у відповідному напрямку (доброму або злому).

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'ка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 278.

Замовляння – словесна формула усної творчості, якою супроводжувалися обряди та ритуали, і яка, начебто, мала магичну силу та здатність впливати на оточуючий світ людей та духів з метою отримання певної користі для їх виконавця (виконавців).

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 82.

Заробітчанські пісні – тематична група суспільно-побутових пісень, мотиви яких пов'язані з життям та умовами праці сезонних робітників.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 295.

Заспів (заплачка) – пролог, традиційна експозиція думи, у якій вказують місце, час, обставини дії, називають головних героїв.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 295.

Зачин – усталений традиційний початок фольклорних творів.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 295.

I

Історичні пісні – ліро-епічні твори про конкретні чи типові події та процеси, відомих історичних осіб та безіменних героїв, чиє життя і вчинки пов'язані з подіями суспільно-політичного життя, в яких відтворено дух певної історичної епохи.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 279.

Історія фольклору – це галузь фольклористики, що вивчає процес виникнення, розвиток, побутування, функціонування, трансформацію жанрів та жанрової системи у різні історичні періоди на різних територіях.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 19.

К

Казка – один із основних жанрів народної творчості, епічний, повістувальний, сюжетний художній твір усного походження.

Літературознавчий словник-довідник / за ред. Гром'яка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 330.

Казка – це епічний твір народної словесності, в якому відображені різночасові вірування, погляди та уявлення народу у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену колізію (в основі якої лежить протиборство між добром і злом, що завершується перемогою добра).

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 405.

Каламбури – сталі фрази, побудовані на зіставленні чи поєднанні непокєднуваних, несумісних понять та явищ, що набуває форми нісенітництва.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 545.

Календарно-обрядова творчість – це драматично-поетична система обрядів та ритуалів магічного значення, що супроводжуються відповідними поетичними текстами сакрального змісту, яка тісно пов'язана із циклічністю природи.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 107-108.

Клятва (присяга) – це словесна формула, якою людина скріплює правоту своїх слів чи виконання даної обіцянки.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 87.

Козацькі пісні – ліричні твори козацької доби в історії України, у яких оспівано героїчну боротьбу проти іноземних поневолювачів, життя і побут козацьких родин.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 295.

Колискові пісні – жанр народної родинної лірики, специфічний зміст і форма якої функціонально зумовлені присиплянням дитини в колисці.

Літературознавчий словник-довідник / за ред. Гром'яка Р., Коваліва Ю. – К., 1997. – С. 361.

Колискові пісні – ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідше батьком чи іншими членами родини) над колискою дитини для того, щоб її приспати.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 568.

Коломийка – це дворядкова пісня у танковому ритмі 2/4 із типовим віршовим розміром і паралельним жіночим римуванням.

Структура коломийкової строфи – два 14-складові рядки із паузою після четвертого складу і цезурою після восьмого складу, що утворюють типову побудову вірша – 4+4+6.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 375.

Колядки – поетично-пісенні народні твори, які виконуються в час і з нагоди святкування Коляди, якими супроводжуються магічно-ритуальні різдвяні дійства.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 113.

Краков'яки – лемківські танкові пісні з дворядковою строфою і ритмікою польських краков'яків (розмір 2/4 із характерними синкопами у кожному такті): 2 (6+6).

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 381.

Культ – інститут вшанування та поклоніння речам, явищам, істотам, божествам.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 57.

Культурно-історична школа – напрям у фольклористиці, сутність якого полягає в знаходженні у фольклорних текстах відображення історичних подій.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Кумулятивні казки будуються на багаторазовому повторі однієї ланки, за допомогою чого відбувається нагромадження: вибудовується ланцюг, послідовний ряд зустрічей чи відсилань,

обмінів тощо. Ланцюг створений внаслідок повторення одних і тих самих дій чи елементів, вкінці обривається або розплутується у зворотному порядку.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 420.

Кумуляція – композиційно-стилістичний прийом фольклорної поетики, який ґрунтується на нагромадженні елементів в одному ланцюжку (персонажів, зустрічей, утєч тощо).

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Купальські пісні – вид календарно-обрядової лірики, який супроводжував свято Купала.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Л

Легенди – малосюжетні фантастичні оповіді міфологічного, апокрифічного чи історико-героїчного змісту з обов'язковою спрямованістю на вірогідність зображуваних подій та специфікою побудови сюжету на основі своєрідних композиційних прийомів.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 487.

Ліричні пісні – фольклорні твори, основними ознаками яких є ліризм, драматична й емоційна напруженість, викликані конкретним епізодом чи випадком із життя.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Лічилки – невеликі віршовані твори, якими визначаються роль і місце у грі кожного з її учасників.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 584.

М

Магія – система обрядів, пов’язаних з віруваннями у здатність надзвичайним чином впливати на людей, тварин, сили природи, а також на божества та духовний світ з користю для світу живих.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 76.

Маївка (майські пісні) – твори календарної обрядовості початку літа, назва яких, можливо, походить від «май» (травень) чи «маяти» (прикрашати зеленню) або «мавки» (духи лісу та поля).

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 159.

Меморат – усне оповідання-спогад людини про особисту долю чи людей, з якими її пов’язувало життя, про конкретні факти, події, очевидцем яких вона була.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Міграційна школа – напрям в історії фольклористики, представники якого прагнули пояснити генезу фольклору через переймання сюжетів і мотивів з прабатьківщини індоєвропейської мовно-етнічної спільноти – Давньої Індії.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Міський фольклор – усна народна поетична творчість, що своїм походженням і побутуванням пов’язана з урбаністичним середовищем.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Міф – розповідь про богів, духів, героїв, надприродні сили та ін., які брали участь у створенні світу.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 94.

Міфологія – сукупність міфів, нагромаджених архаїчною культурною традицією, сума виражених в оповіданнях, казках, легендах первісних уявлень про навколишній світ; наука про міфи й міфологічну свідомість різних народів.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 296.

Н

Народний календар – перелік прикмет на кожен день року і пов’язана з ним народна мудрість.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 544.

Народні оповідання – це розповіді про події сучасного чи відносно недавнього часу, учасником або очевидцем яких був сам оповідач, а тому їм властива форма оповіді від першої особи, особлива емоційність і докладність викладу, а також чітко виявляється власна оцінка оповідача зображуваних подій.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 521.

Народний прогностик – вироблена віками система передбачення погоди, побудована на основі спостережень і закріплена у вигляді примовок, приказок, прикмет, а інколи – забобонів.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 297.

Народні прикмети – лаконічні зі слабким естетичним компонентом паремії, зміст яких є наслідком багатовікових спостережень за станом довкілля і зводиться до передбачень погоди, врожаю тощо.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 297.

Небилиці – це твори народної словесності, у яких витворений своєрідний незвичайний, абсурдний світ зі свідомо викривленою «перевернутою» реальністю.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 467.

Неоміфологізм – напрям європейської культури, що виник на межі 19-20 століття і розглядав міфи як організаційні елементи художнього світу письменника.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 297.

О

Обжинкові пісні – це твори, якими супроводжувались обряди, пов'язані із завершенням жнив, праці на полі.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 175.

Обряд – це виконання людьми символічно-умовних дій, якими супроводжуються певні події родинного життя (народження, весілля, похорон та ін.), календарні свята, а також окремі трудові процеси (сіяння, косовиця).

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 77.

Оповідання – народний твір епічної чи епіко-драматичної форми про події із сучасного життя, який хронологічно виходить за межі того, що міг бачити або учасником чого міг бути оповідач.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 297.

П

Палеофольклор – народні, книжні, епічні твори, фрагменти історичних, релігійно-магічних текстів, які існували гіпотетично і піддаються науковій реконструкції на матеріалі письмових джерел і типологічно однорідних традицій.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 297.

Пантеїзм – ототожнення природи з Богом, віра в його присутність у всіх живих і неживих предметах.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 297.

Пареміографія – це частина фольклору, яка об'єднує найкоротші жанри, що в образній формі відтворюють найістотніші явища і реалії

дійсності: прислів'я, приказки та їх жанрові різновиди – вітання, побажання, прокльони, порівняння, прикмети, каламбури, тости.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 536.

Пареміологія – наука про прислів'я, їх дослідження, пояснення.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 536.

Паремії – малі фольклорні твори, які є словесними мініатюрами і характеризуються клішованістю, що забезпечує їх точність, виразність і стійкість.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 298.

Паспорт фольклорного тексту – документ, який містить найважливішу інформацію про фольклорний твір: автентичний текст; прізвище, ім'я, по батькові виконавця; національність; рік народження; місце народження; відомості про освіту виконавця; його професія; назва села, району, області, де проводився запис; дату запису.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 298.

Перекази – усні оповіді про життєві факти, явища, драматичні ситуації з конкретними історичними подіями. Інформація про які передається не очевидцями, а шляхом переповідання почутого.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 516.

Пісня – невеликий ліричний вірш, який співають. За тематикою пісні поділяються на любовні, політичні, жартівливі та ін.

Сучасний словник літературознавчих термінів / Автор-укладач
М. Гетьманець. – Харків, 2003. – с. 11.

Пісні літературного походження – це твори, що увійшли в народну словесність з професійної літератури.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 382.

Пісні про кохання – найбільша група із циклу ліричних родинно- побутових пісень, у яких оспівують почуття і переживання закоханих.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 298.

Пісні про родинне життя – тематична група ліричних родинно- побутових пісень, у яких розкрито різні сторони складних сімейних стосунків, що окреслюють переважно тему жіночої долі.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 298.

Повір'я – пласт народної творчості, в якому відобразились народний світогляд, язичницькі релігійні вірування, міфологічні демонологічні уявлення та погляди, табу.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 98.

Повстанські пісні – пісенний пласт про національно-визвольну боротьбу українського народу 20 століття.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 298.

Постфольклор – частина міського мистецтва слова, яка твориться за фольклорними схемами, але виходить за межі формального визначення фольклору.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 298.

Потішки або утішки – невеликі віршики, які примовляють дитині перед тим, як кладуть спати.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 574.

Приказка – це образний вислів чи мовний зворот, який влучно характеризує людину, її вчинки, явища життя і т. ін., і є елементом ширшого судження.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 537.

Приказки-застереження – формули, якими один співрозмовник спиняє іншого (або й самого себе), щоб не сказати зайвого: «В добрий час сказати, а в лихий промовчати», «Не згадуй проти ночі» та ін.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 544.

Прикмети – сталі вислови, в яких певні явища природи відповідно до зміни пір року пов'язуються з кліматичними чи погодними змінами, які впливають на наслідки хліборобської праці.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 544.

Примовки – короткі висловлювання, що вживаються дітьми на певних етапах гри чи у повсякденному спілкуванні.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 588.

Прислів'я – довершений за змістом вислів, який становить граматично й інтонаційно оформлене судження, як правило, у формі складного речення, що має двочленну структуру.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 537.

Притча – це жанр алегорично-дидактичної оповіді, що за змістом тяжіє до глибокої мудрості релігійно-філософського плану.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 474.

Прозивалки – невеликі римовані твори, що є дитячою реакцією в момент сварки чи суперечки на якусь образу чи дію.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 585.

Псевдофольклор – кон'юнктурна імітація фольклору.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 299.

Р

Риндзівки (рацівки) – величальні календарно-обрядові пісні весняного циклу, які виконували у Великодній понеділок; своєрідні величальні колядки.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 299.

Ритуал – форма складної символічної поведінки, система дій та мовлення, яка у минулому була основним вираженням культових взаємин.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 77.

Родинно-обрядова творчість – це система ритуально-обрядових дій у пісенно-музичному супроводі, які виконуються з нагоди основних етапів життя людини.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 193.

Родинно-побутові пісні – це ліричні поетично-музичні твори, в яких відбиті почуття, переживання, думки людини, пов'язані з її особистим життям, подіями в сім'ї, родинними стосунками.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 323.

Романс – музично-поетичний твір, який виконується сольо у супроводі музичного інструмента.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 391.

С

Старцівські пісні – пісні легендарного характеру біблійного або апокрифічного змісту.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 514.

Страшилки – короткі розповіді про страшні неймовірні події з рисами містики та фантастики, які розповідають діти ровесникам, щоб викликати в них страх.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 587.

Стрілецькі пісні – цикл пісенних творів фольклорного і літературного походження, у яких відображено національно-визвольну боротьбу українців на початку 20 століття.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 299.

Т

Танкові пісні – це веселі жартівливі чи ліричного характеру співанки до танцю.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 374.

Теорія фольклору – це галузь фольклористики, що вивчає сутність усної народної творчості, особливості окремих фольклорних жанрів, їхнє місце у цілісній жанровій системі, а також – внутрішню структуру жанрів – закони їх побудови, поетику.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 19.

Тотемізм – сукупність уявлень та вірувань у надприродній зв'язок між людьми (племенем, общиною, родом) та окремими видами рослин, птахів і звірів.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 56.

Тризна – у давніх слов'ян завершальна частина похоронного обряду, що супроводжувалася іграми, змаганнями, поминальною учтою на честь покійника.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 300.

Ф

Фетишизм – система уявлень про надприродні властивості предметів і речей та поклоніння їм.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 57.

Фольклор – це художнє відображення дійсності у словесно-музичних-хореографічних і драматичних формах колективної народної творчості, нерозривно пов'язаної з життям і побутом.

Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості. – К.: Веселка, 1989. – С. 5

Фольклоризм – трансформація, переосмислення, розбудова традиційно фольклорних мотивів, образів, композиційних схем і художніх засобів у канві авторського художнього тексту.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 300.

Фольклористика – наука, що вивчає закономірності й особливості розвитку, характер і природу, сутність і тематику фольклору, його специфіку, спільність з іншими видами мистецтва.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 300.

Фольклористика – це наука, що вивчає закономірності та особливості розвитку фольклору, характер і природу, сутність, тематику народнопоетичної творчості, її специфіку та спільні риси з іншими видами мистецтва; особливості побутування та функціонування текстів усної словесності на різних етапах розвитку; жанрову систему і поетику.

Ч

Частівка – жанр народної лірики, чотирирядкова, іноді – шестирядкова римована пісня швидкого темпу виконання, адресована конкретній особі чи аудиторії, оформлена як моментальний влучний відгук на злобу дня. За змістом вони близькі до *коломиїок*, але відзначаються більшою різноманітністю ритміки.

Літературознавчий словник-довідник / Гром'як Р, Ковалів Ю. та ін. –
К., 1997. – С. 736.

Ш

Школа фольклорна – група дослідників, праці яких ґрунтуються на спільних філософських, науково-методологічних, соціологічних, культурологічних та інших засадах, хоча відрізняються конкретними висновками з досліджуваних проблем.

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 300.

Шумки – це короткі (1 або 2 строфи) пісні у музичному розмірі 2/4 з характерною чотирирядковою строфою, кожен рядок якої, як правило, складається з 8 складів із цезурою 4 (4+4).

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. –
К., 2003. – С. 380.

Щ

Щедрівки – старовинні обрядові величальні пісні, якими зустрічали початок нового хліборобського року, початок весняної рільницької праці, що починалася наприкінці березня. Назва походить від «щедрого вечора», коли молодь ходила від оселі до оселі, славилася господарів і просила винагороди. Про щедрування розповідається в багатьох творах української літератури.

Літературознавчий словник-довідник / Гром'як Р, Ковалів Ю та ін. – К., 1997. – С. 744.

Щедрівки – словесно-пісенна частина Нового року, пов'язаного із величанням місяця.

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 127.

Я

Язичництво – система обрядів, уявлень і вірувань, що сформувалися та існували в усіх народів до прийняття ними світових релігій (християнства, ісламу, буддизму).

Руснак І. Український фольклор. – К., 2010. – С. 300.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ДО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА

А

Автентичний фольклор 65

Анекдот 65

Анімалізм 65

Анімізм 65

Антитеза 65

Антропологічна школа 65

Антропоморфізм 66

Афоризми 66

Б

Байка 66

Балада 66

Билина 66

Бувальщина 67

Бурлацькі пісні 67

В

Вертеп 67

Весільна обрядовість 67

Весільні пісні 68

Веснянки 68

Вірування 68

Вітання 68

Г

Гаївки 68

Гайдамацькі пісні 69

Героїчний народний епос 69

Голосіння 69

Гра 69

Д

Демонологія 69

Дитячі ігри 69

Дитячий фольклор 70

Дражнили 70

Думи 70

Е

Емігрантські пісні 70

Етнографія 70

Етнологія 71

Ж

Жартівливі пісні 71

Жниварські пісні 71

Жовнірські пісні 71

З

Забобони 71

Загадки 71	Кумулятивна казка 75
Зажинкові пісні 71	Кумуляція 76
Заклинання 72	Купальські пісні 76
Закляття 72	Л
Замовляння 72	Легенда 76
Заробітчанські пісні 72	Ліричні пісні 76
Заспів 72	Лічилки 76
Зачин 73	М
І	Магія 76
Історичні пісні 73	Маївка 77
Історія фольклору 73	Меморат 77
К	Міграційна школа 77
Казка 73	Міський фольклор 77
Каламбур 74	Міф 77
Календарно-обрядова	Міфологія 77
творчість 74	Н
Клятва 74	Народний календар 78
Козацькі пісні 74	Народні оповідання 78
Колискові пісні 74	Народний прогностик 78
Коломийка 74	Народні прикмети 78
Колядка 75	Небилиці 78
Краков'як 75	Неоміфологізм 78
Культ 75	О
Культурно-історична школа	Обжинкові пісні 79
75	Обряд 79

Оповідання	79	Притча	82
П		Прозивалки	82
Палеофольклор	79	Псевдофольклор	82
Пантеїзм	79	Р	
Пареміографія	79	Ринд зівки	82
Пареміологія	80	Ритуал	82
Паремії	80	Родинно-обрядова творчість	
Паспорт фольклорного			83
тексту	80	Родинно-побутові пісні	83
Перекази	80	Романс	83
Пісня	80	С	
Пісні літературного		Старцівські пісні	83
походження	80	Страшилки	83
Пісні про кохання	80	Стрілецькі пісні	83
Пісні про родинне життя	81	Т	
Повір'я	81	Танкові пісні	84
Повстанські пісні	81	Теорія фольклору	84
Постфольклор	81	Тотемізм	84
Потішки	81	Тризна	84
Приказка	81	Ф	
Приказка-застереження	81	Фетишизм	84
Прикмети	81	Фольклор	84
Примовки	82	Фольклоризм	85
Прислів'я	82	Фольклористика	85
		Ч	

Частівка 85

Ш

Школа фольклорна 85

Шумки 86

Щ

Щедрівки 86

Я

Язичництво 86

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. – К. : Ред. часопису «Народознавство», 2001. – 576 с.
2. Дмитренко М. Українська фольклористика: Акценти сьогодення / Розвідки, статті / М. Дмитренко – К. : В-во «Сталь», 2008. – 235 с.
3. Довженок Г. Український дитячий фольклор. – К. : Наук. думка, 1981. – 172 с.
4. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид / М. Лановик, З. Лановик – К. : Знання-Прес, 2005. – 591 с.
5. Руснак І. Український фольклор : Навчальний посібник / І. Руснак – К. : Академія, 2010. – 300 с.
6. Українська фольклористика. Довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского / М. Чернопиский – Тернопіль : Підручники і посібн., 2008. – 448 с.
7. Семенов О. Український фольклор : Навчальний посібник. – Глухів, 2004. – 254 с.

Додаткова

1. Боплан Г.-Л. де. Опис України : У 2 т. – К. : Наук. думка; Гарвард; Кембрідж, 1990. – 256 с.
2. Балушок В. Обряди ініціації українців та давніх слов'ян. – Львів; Нью-Йорк, 1998. – 216 с.

3. Бондарук О. Слов'янська міфологія. Загадки прадавніх вірувань слов'янських народів // Міфи народів світу. – Львів: Просвіта, 1997. – С. 265-326.

4. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях : Космогонічні українські народні погляди та вірування / Вступ. стаття В. Шевчука / Г. Булашев – К. : Довіра, 1993. – 414 с.

5. Войтович В. Сокіл-Род. Легенди та міфи стародавніх українців / В. Войтович – Рівне : Оріана, 1997. – 332 с.

6. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович – Вид. 2-ге, стереотип. – К. : Либідь, 2005. – 664 с.; іл.

7. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис у 2 томах. – К. : Оберіг, 1991 / О. Воропай – Т. 1. – 450 с; Т. 2. – 445 с.

8. Головацький Я. Виклади давньослов'янських легенд або міфологія укладена Я.Ф. Головацьким / Я. Головацький – К. : [б. в.], 1991. – 93 с.

9. Грица С. Фольклор у просторі та часі. – Тернопіль : «Астон», 2000. – 246 с.

10. Грушевський М. Історія української літератури : В 6 т. 9 кн. – Т. 1 / М. Грушевський – К. : 1993. – 392 с.

11. Давидюк В. Українська міфологічна легенда / В. Давидюк – Львів : Світ, 1992. – 176 с.

12. Дей О. Українська народна балада. – К. : Наук. думка, 1986. – 261 с.

13. Дунаєвська Л. Українська народна казка / Л. Дунаєвська – К. : [б. в.], 1987. – 127 с.
14. Єфремов С. Історія українського письменства. – К. : Феміна, 1995. – 688 с.
15. Жупанин С. Верховиночка. Література рідного краю : Навч. посібник. У 2-х книгах. Кн. 1. – К.: Рута, 2003. – 176 с.
16. Знойко О. Міфи Київської землі та події стародавні. – К., 1989. – 304 с.
17. Іванченко М. Дивосвіт прадавніх слов'ян. – К. : Рад. письменник, 1991. – 397 с.
18. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні : У 2-х книгах, 4-х томах / С. Килимник – Кн. 1. – К. : «Обереги», 1994. – 400 с; Кн. 2. – 528 с.
19. Климець Ю. Купальська обрядовість на Україні. – К., 1990. – 142 с.
20. Костомаров М. Слов'янська міфологія / М. Костомаров – К. : «Либідь», 1994. – 283 с.
21. Лозинський Й.І. Українське весілля / Упоряд. і вступ. ст. Р.Ф. Кирчіва. – К. : Наук. думка, 1992. – 174 с.
22. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу : Історично-релігійна монографія. – К., 1994. – 424 с.
23. Мишанич С. Система жанрів в українському фольклорі // Українознавство: Посібник. – К. : Зодіак-Еко, 1994. – С. 263-276.

24. Моця О., Ричка В. Київська Русь: від язичництва до християнства: Навч. Посіб. – К.: Глобус, 1996. – 220 с.
25. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу (Ескіз української міфології). – К. : АТ «Обереги», 1992. – 88 с.
26. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. – К., 1993. – 63 с.
27. Плісецький М. Українські народні думи. Сюжети і образи. – К. : «Веселка», 1994. – 364 с.
28. Погребенник Ф. Наша дума, наша пісня: Нариси, дослідження. – К. : Муз. Україна, 1991. – 207 с.
29. Пропп В. Поэтика фольклора. – М. : Лабиринт, 1998. – 352 с.
30. Руснак І. Думи та історичні пісні: Тексти та їх інтерпретація / І. Руснак – Кіровоград : «Степова Еллада», 1999. – 96 с.
31. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. – К. : Довіра, 1993. – 272 с.
32. Скуратівський В. Дідух: Свята українського народу / В. Скуратівський – К. : Освіта, 1995. – 272 с.
33. Скуратівський В. Русалії. – К. : Довіра, 1996. – 734 с.
34. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник / А. Пономарьов, Л. Артюх, Т. Косміна та ін. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.
35. Франко І. Останки первісного світогляду в руських і польських загадках народних // Франко І. Твори: У 50-ти т. – Т. 26 / І. Франко – К. : Наук. думка, 1980. – С. 332-346.

36. Франко І. Наші колядки // Франко І. Твори: У 50 т. Т. 28 / І. Франко – К. : Наук. думка, 1980. – С. 7-41.

37. Франко І. Дві школи в фольклористиці // Франко І. Твори: У 50-ти т. – Т. 29. – / І. Франко – К. : Наук. думка, 1981. – С. 416-424.

38. Франко І. До історії українського вертепу XVIII ст. // Зібр. тв. У 50-ти т. – Т. 36. / І. Франко – К. : Наук. думка, 1981 – С. 170-376.

39. Франко І. Найстарша українська народна пісня // Франко І. Твори: У 50-ти т. – Т. 37 / І. Франко – К. : Наук. думка, 1982. – С. 216-221.

40. Франко І. Як творилася слов'янська міфологія // Франко І. Твори: У 50-ти т. – Т. 37 / І. Франко – К. : Наук. думка, 1982. – С. 425-432.

41. Франко І. Студії над українськими народними піснями // Франко І. Твори: У 50-ти т. – Т. 43 / І. Франко – К. : Наук. думка, 1986. – С. 7-354.

42. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль, 1994. – 480 с.

Тексти і довідники

1. Балади. Кохання та дошлюбні взаємини // Упоряд. Дей О.І., А.Ю. Ясенчук (тексти), А.І. Іваницький (мелод.). Відп. ред. М.М. Гайдай. – К., 1988. – 318 с.

2. Балади. Родинно-побутові стосунки / Вступ. ст. О. Дея. – К. : Наук. думка, 1988. – 524 с.

3. Весільні пісні. У 2-х кн. // Упор., примітки М.М. Шубравської. Нот. матеріал. упор. О.А. Правдюк, Н.А. Бугель; відп. ред. І.П. Березовський. – К., 1982. – 320 с.
4. Весільні пісні / За ред. Дея О., Зубкової С. та ін. – К.: Дніпро, 1988. – 475 с.
5. Весільні пісні: Народні співи. Кн.2. / Зібрав та упоряд. Мишанич М. – Львів : Гердан, 1992. – 88 с.
6. Вже весна воскресла. Гаївки. – Тернопіль: Чумацький шлях, 1992. – 98 с.
7. Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки. – К. : Наук. думка, 1984. – 472 с.
8. Дитячий фольклор / Вступ. ст. Г. Довжено. – К.: Дніпро, 1986. – 304 с.
9. Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості / Закувала зозуленька – К. : «Веселка», 1998. – 500 с.
10. З живого джерела. Українські народні казки в записах, переказах та публікаціях українських письменників / Упоряд., літер. обробка, вступ. стаття та приміт. Л. Дунаєвської / Л. Дунаєвська – К. : [б. в.], 1990. – 512 с.
11. Золотослов: Поетичний космос Давньої Русі / Упоряд., передм. та пер. М. Москаленка. – К., 1988. – 292 с.
12. Калинова сопілка. Антологія української народної прозової творчості / Калинова сопілка – К. : «Веселка», 1998. – 502 с.
13. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка та ін. – К. : Академія, 1997. – 750 с.

14. Мифология. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. Е.М. Мелетинский. – 4-е изд. – М., 1998. – 736 с.
15. Мудре слово: прислів'я та приказки в говірках Нижньої Наддніпряни. Зібрав Чабаненко В. – Запоріжжя, 1992. – 214 с.
16. Народні повір'я / Упор. М. Дмитренко. – К. : Ред. часопису «Народознавство», 2000. – 132 с.
17. Народні прислів'я та приказки / Упорядн., передм. М. Дмитренка. – К. : Ред. часопису «Народознавство», 1999. – 180 с.
18. Ой у лузі червона калина: Українські січові стрільці в піснях / Упоряд. М. Крищук; Муз. розшифрування М. Запотічного. – Тернопіль, 1990. – 56 с.
19. Писана керниця: Топонімічні легенди та перекази українських Карпат / Зібрав та впорядк. В. Сокіл. – Львів, 1994. – 120 с.
20. Пісні українських січових стрільців // Ред. упоряд. П.М. Чаловський. – Івано-Франківськ, 1994. – 218 с.
21. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології. – К. : Укр. письменник, 1993. – 63 с.
22. Повстанські пісні / Упоряд і музичний редактор Василь Подуфалій. – Тернопіль, 1992. – 78 с., ноти.
23. Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру // Упоряд. М.М. Пазяк. Відп. ред. С.В. Мишанич. – К., 1990. – 528 с.

24. Русалка Дністровая: Фольклорно-літературний альманах «Руської трійці». Вступ. ст., підг. текстів і приміт. М.Й. Шалати. – К., 1987. – 135 с.
25. Семиліточка: Українські народні казки /Упорядн. Л.Ф. Дунаєвська – К. : Веселка, 1990. – 319 с.
26. Сивачук Н. Старовинні пісні Уманщини (записані з голосу Мотрони Сінкевич) / Уманський держ. пед.ун-т ім. Павла Тичини. – 2001. – 38 с.
27. Січова скарбниця: Упорядкування, мовна редакція, передне слово і примітки Віктора Чабаненка. – Запоріжжя: ЗДУ, 1999. – 492 с.
28. Співанки – балади Верховини // Упоряд. Ю.І. Бойчук. – Ужгород, 1992.
29. Соціально-побутова казка / Передм. О.Бріциної. – К.: Дніпро, 1987. – 382 с.
30. Танцюра Г. Весілля в селі Зятківцях / Упоряд., ред. М.К. Дмитренко, Л.О. Єфремова. – К. : Редакція часопису «Народознавство», 1998. – 404 с.
31. Українські замовляння / Упор. М.Н. Москаленко. – К. : Дніпро, 1993. – 309 с.
32. Українські замовляння / Упор. М. Москаленко – К. : [б. в.], 1993. – 309 с.
33. Українські народні пісні та думи. – К. : [б. в.], 1992. – 96 с.
34. Українські народні свята та звичаї. – К.: Т-во «Знання» України, 1993. – 112 с.

35. Українські казки. – К. : Т-во «Знання» України, 1992. – 96 с.
36. Українські перекази – К. : Довіра, 1992. –134 с.
37. Українські січові стрільці у піснях / Вступ. ст. Левченка О. / О. Левченко – Тернопіль, 1991. – 112 с.
38. Українська література у портретах і довідках: Давня література-література ХІХ ст. : Довідник / Редкол. С.П. Денисюк, В.Г. Дончик, П.П. Кононенко та ін. – К. : Либідь, 2000. – 360 с.
39. Українська літературна енциклопедія / Редкол. : І.О. Дзевєрін. (відп. ред.) та ін. – К., 1988., Т. 1.
40. Українські народні думи та історичні пісні / Упоряд. Таланчук О. – К. : Веселка, 1993. – 239 с.
41. Українські приказки, прислів'я і таке інше: збірники О.В. Марковича та інших. Уклав М. Номис. – К., 1993.
42. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К.: Либідь, 1991. – 638 с.
43. Українські символи / За ред. М. Дмитренка. – К., 1994. – 140 с.

Статті

1. Білосвітєва І. Особливості жанрового складу пісенного фольклору українського Лівобережного Полісся // Народна творчість та етнографія. – 1988. – № 1. – С. 49-55.
2. Богород А. Фольклор у житті і творчості Лесі Українки // Дивослово. – 2000. – № 1. – С. 24.

3. Бондаренко Ю., Пасічник Є. Школа: Проблема ментальності та національної свідомості // Слово і час. – 1993. – № 6. – С. 70-77.
4. Васильєва Л. Особливості перекладу слов'янської казки українською мовою (лексичний та фразеологічний аспекти) // Українська філологія: школи, постаті, проблеми. – Львів : Світ, 1999. – Ч. 2. – С. 534-543.
5. Гамаш А. До проблеми взаємин літератури і фольклору // Українська філологія: школи, постаті, проблеми. – Львів : Світ, 1999. – Ч. 2. – С. 56-67.
6. Галей С. Народознавча спадщина Пантелеймона Куліша // Народна творчість та етнографія. – 2002. – № 4. – С. 62-74.
7. Гінда О. Фольклорний твір крізь призму жанру // Українська філологія: школи, постаті, проблеми. – Львів : Світ, 1999. – Ч. 2. – С. 492-496.
8. Грабович О. Думи як символічний код переказу культурних цінностей // Родовід. – 1993. – № 5. – С. 30-36.
9. Грицик Г., Грицик М. Цінне видання раритету // Дзвін. – 1990. – № 3. – С. 137-139.
10. Грушевський М. На порозі нової України // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 4. – С. 20-31.
11. Губенко І. Народні пісні – національне багатство України і його збереження та популяризація // Народна творчість та етнографія. – 1998. – № 4. – С. 82-87.

12. Давидюк В. Від «Куці-Баби» до «Діда-Панаса» (культ предків у народній грі) // Берегиня. – 2002. – № 2 – С. 13-17.
13. Денисюк І. Національна специфіка українського фольклору // Слово і час. – 2003. – № 10. – С. 41-50.
14. Дзюбишина-Мельник Л. Фольклор і українська дитина. Виховання високої духовності. // Шкільний світ. – 2001. – № 47. – С. 2-3.
15. Железняк Н. Лінгвосоціокультурний аспект вивчення українського характеру («пісенність») // Дивослово. – 2001. – № 4. – С. 18-20.
16. Жулинський М. Національні культури і проблеми глобалізації // Слово і час. – 2002. – № 12. – С. 5-10.
17. Кейда Ф. Фольклоризм романів Ю. Мушкетика «Гайдамаки» і «Прийдімо, вклонімося» // Дивослово. – 1999. – № 3. – С. 10-12.
18. Кирчів Р. Фольклор у системі новочасної української культури // Визвольний шлях. – 1999. – № 7. – С. 853-857.
19. Козар Л. Фольклористична діяльність Бориса Грінченка // Народна творчість та етнографія. – 1996. – № 2 – 3. – С. 3-10.
20. Кузьменко О. Стрілецька пісня у повстанському репертуарі // Народна творчість та етнографія. – 2002. – № 1-2. – С. 84-89.
21. Мішуков О. У контексті слов'янського фольклору // Слово і час. – 1999. – № 12. – С. 30-35.

22. Мушинка М. Академік Володимир Гнатюк як дослідник фольклорних скарбів Закарпатської України // Народна творчість та етнографія. – 2002. – № 5-6. – С. 3-14.
23. Охріменко П., Охріменко О. Морально-етичні ідеали героїв українських народних дум і пісень про козаків. // Народна творчість та етнографія – 1992. – № 3. – С. 3-8.
24. Павлюк С. Особливості та динаміка сучасного процесу етнічної самоідентифікації українців: до питання теорії етносу // Слово і час. – 2002. – № 6. – С. 3-6.
25. Пазяк М. Трансформація паремій у текстах художніх творів // Народна творчість та етнографія. – 1999. – № 5-6. – С. 83-94.
26. Петров В. Методологічно-світоглядні напрями в українській етнографії та фольклористці ХІХ-ХХ століття // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 4. – С. 70-74.
27. Пісні про зруйнування Січі в записах Якова Новицького. // Народна творчість та етнографія. – 1993. – № 3. – С. 53-58.
28. Погребенник В. Поезія Б. Лепкого і український фольклор // Народна творчість та етнографія. – 1992. – № 5-6. – С. 10-16.
29. Погребенник В. Українська поезія кінця ХІХ-початку ХХ століття і фольклор // Укр. мова і літ. в школі. – 1991. – № 8. – С. 85-91.
30. Погребенник Ф. «Ой у лузі червона калина похилилася» // Народна творчість та етнографія. – 1990. – № 6. – С. 51-54.
31. Погребенник Ф. «Ще не вмерла Україна». Історія забороненої пісні-гімну // Літературна газета, 30 серпня 1990.

32. Правдюк О. Нові записи повстанських пісень // Народна творчість та етнографія. – 1994. – № 1. – С. 51-56.
33. Правдюк О. Стрілецькі пісні в системі жанрів українського пісенного фольклору. // Народна творчість та етнографія. – 1995. – № 2-3. – С. 24-35.
34. Степанишин Б. Космос українського фольклору // Українська мова і література в школі. – 2000. – № 2. – С. 18-21.
35. Степанишин Б. Нове поповнення скарбниці пісенної творчості України // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 1-2. – С. 81-82.
36. Степанишин Б. Українські народні думи // Укр мова і літ. в шк. – 2000. – № 6. – С. 24-26.
37. Стрілецькі пісні. Добірка Правдюка Олександра. // Народн. творчість та етнографія. – 1991, – № 6. – С. 31-34.
38. Таланчук О. Зимові обрядовість. Колядки і щедрівки // Українська мова та література. – 2002. – № 23- 24.
39. Таланчук О. Українознавчий аспект вивчення народнопоетичної творчості // У зб. : Українознавство в системі освіти : Міжн. наук.-практ.конф. – К. : Освіта, 1996. – С. 127-132.
40. Тихолоз Н. Попелюшка з чарівного замку або некоронована царівна жанрів // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах, 2002. – № 5. – С. 22-31.

41. Шалак О. «Висип мені, мати, високу могилу...» (уявлення про смерть і потойбічний світ, відображені в українському фольклорі) // Берегиня. – 2002. – № 2 – С. 29-34.

Інформаційні ресурси

[http:// www.ukrfolk.kiev.ua / BERVY.](http://www.ukrfolk.kiev.ua/BERVY)

[http:// rufolk . chet.ru / pages / tutorial / 1.html](http://rufolk.chet.ru/pages/tutorial/1.html)

[www / ruthenia.ru / folklore / folklorelaboratory / belous.htm](http://www.ruthenia.ru/folklore/folklorelaboratory/belous.htm)

[http:// www.duh-i-litera. Htm](http://www.duh-i-litera.Htm)

[http:// www.geocities.com](http://www.geocities.com)

[http:// ukrnov. Catp.org.ua / duh / 3.html.](http://ukrnov.Catp.org.ua/duh/3.html)

[http:// www.pisnia.iatp.org.ua / koh.htm](http://www.pisnia.iatp.org.ua/koh.htm)

[http:// www.kremenets.com.ua / ukrain / legends / legends.htm](http://www.kremenets.com.ua/ukrain/legends/legends.htm)

[http:// slovoto.org / tryanov / ballads /](http://slovoto.org/tryanov/ballads/)

[http:// lzbornik.narod.ru / hrushukr / hrush419.htm](http://lzbornik.narod.ru/hrushukr/hrush419.htm)

[www.droop.by.ru / zarub / num1.htm](http://www.droop.by.ru/zarub/num1.htm)

[http:// ukrlife.org / main / library.html\).](http://ukrlife.org/main/library.html)

[http:// www.education.recom.ru /](http://www.education.recom.ru/)

ДОДАТКИ

Класифікація жанрів української народної словесності

Драма

Календарно-обрядова	Родинно-обрядова
Вертепна драма Різдвяна Маланка Пасхальна драма Весняно-літні ігри Тополя Купальська Царинні обходи Обжинки Вечорниці Вулиці	Весілля Похорон Народження дитини Новосілля

Лірика

Обрядова		Побутова (ліричні пісні)	
Календарно-обрядова	Родинно-обрядова	Родинно-побутова	Суспільно-побутова
Колядки Щедрівки Посів альні Водохресні Веснянки Гаївки Великодні Волочені Ринд зівки Маївки Русальні Купальські Собіткові Петрівчані Царинні Жниварські Косарські гребовицькі	Весільні пісні Похоронні пісні Голосіння	Про кохання Родинні взаємини Вдовині Сирітські Жартівливі Танкові пісні Пісні літературного походження Романси	Козацькі Чумацькі Ремісничі Рекрутські Солдатські Жовнірські (Вояцькі) Кріпацькі Наймитські Жебрацькі Заробітчанські Строкарські Робітничі Емігрантські Тюремно-таборові

Епос

Казковий	Неказковий
Культово-анімістичні казки Казки про тварин	Легенди Перекази

Чарівні казки Суспільно-побутові казки Анекдоти Притчі Небилиці	Народні оповідання Бувальщини
---	----------------------------------

Ліро-епос

Героїчний	Негероїчний
Билини Думи Історичні пісні Пісні-хроніки	Балади

Дитячий фольклор

Для дітей	Дітей
Колискові пісні Забавлянки Пестушки Утішки Небилиці Безконечні казочки	Заклички Лічилки Дразнили Мирилки Страшилки Скоромовки

Пареміографія

Прислів'я, прикмети, приказки, прокльони, вітання, афоризми, побажання, каламбури, тости, загадки, прощання
--

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 74-75.

Жанри неказкової прози

Жанри/ критерії	Легенда	Переказ	Народне оповідання	Бувальщина
1. Ознака часу (епічна часова дистанція)	дуже давній	менш давній	відносно недавній або теперішній	відносно недавній або теперішній
2. Ознака локальної прикріпленості чи неприкріпленос ті (епічна просторова дистанція)	не прикріплена до конкретної географічної чи історичної реальності або прикріплена лише формально (умовно співвідноситься з	прикріплена до конкретного місця, території, історичної реальності, але в залежності від суспільної	локально прикріплене до конкретної території, історичної чи побутової реальності	локально прикріплена до конкретної території, історичної чи побутової реальності

	нею)	ваги змісту може набувати загальнонаціон ального значення		
3. Наявність чи відсутність надприродних персонажів (епічний ракурс)	надприродні персонажі наявні або їх властивості перенесені на реальних осіб	надприродні персонажі відсутні	надприродні персонажі відсутні	надприродні персонажі наявні або їх властивості перенесені на реальних осіб
4. Відношення оповідача до подій (епічна позиція)	оповідач перебуває на зовнішній щодо зображуваного позиції; не вказує джерела походження оповіді	оповідач перебуває на зовнішній щодо зображуваного позиції (учасник), рідше на внутрішній щодо зображуваного, але зовнішній щодо інших персонажів позиції (очевидець); вказує джерело походження оповіді	оповідач перебуває на внутрішній щодо зображуваного позиції (учасник), рідше на внутрішній щодо зображуваного, але зовнішній щодо інших персонажів позиції (очевидець); вказує джерело походження оповіді	оповідач перебуває на внутрішній щодо зображуваного позиції (учасник), рідше на зовнішній щодо зображуваного позиції; вказує джерело походження оповіді

Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 528.

Ознаки народної та літературної балади

Народна балада	Індивідуальне авторство (письменник)
Коллективний автор (народ)	Вільна будова
Традиційна будова	Вільна будова
Провідні теми – нещасливе кохання, помста, героїчні діяння, фантастичні	Широке коло тем і проблем – історичні події, боротьба, кохання, питання

події та ін.	людського буття тощо
Зв'язок із піснею, танцем.	Поширення в словесній формі
Існування в різних варіантах	Існування в одному авторському варіанті
Народні мотиви (зрада, розлука й повернення, передчуття, лиховісні сили, впізнання, боротьба зі смертю, перетворення та ін.) й образи (зокрема фантастичні)	Творче використання автором традицій фольклору (фантастика, мотиви й образи, символи, гіперболи, постійні епітети, метафори, порівняння та ін.)
Віршована та прозова форми	Віршована форма, балада поєднується з іншими літературними жанрами (вірш, поема)

Відмінності народних казок і билин

Народні казки (чарівні)	Билини
Герої – звичайні люди, які потрапляють у чарівний світ	Герої – богатирі, наділені величезною силою, або прості люди, наділені надзвичайними якостями
Зміст – життєві події, перетворені народною фантазією	Зміст – важливі події національно-історичного значення, які відтворюються в легендарній або казковій формі
Казка сприймається як вигадка	Билини сприймаються як події реальної історії, відображені засобами реальної умовності
Місце дії не визначено	Місце дії чітко визначено в конкретних назвах
Головна мета – розважити слухачів і дати їм моральний урок	Головна мета – передати емоційне ставлення до реальних історичних подій, утілити ідеї служіння державі, добру, свободі, миру
Існує у формі розповіді	Особливий билинний вірш, пісенна форма

Спільні та відмінні риси народних і літературних казок

Народна казка	Літературна казка
Спільне	
Фантастичні події, повчання (явне чи приховане), герої	
Відмінне	
<ul style="list-style-type: none"> • Автор – письменник; • Зазначено час і місце подій (як правило); • Подаються портрети героїв, авторська оцінка їхнім діям і вчинкам; • Наявні побутові подробиці, речі нового часу, пов'язані з науково-технічним прогресом; • Зачин і кінцівка можуть бути видозмінені 	<ul style="list-style-type: none"> • Автор – народ; • Не зазначено час і місце подій або подано в узагальненому вигляді; • Немає докладного опису переживань героїв, їхньої зовнішності; • Є постійні зачин та кінцівка, трикратні повтори

ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ ПАРЕМІЙ (ЗРАЗКИ ТЕКСТІВ)

Вітання:

- при зустрічі знайомої людини: «Доброго дня!», «Дай, Боже, щастя», «Бог у поміч!», «Скільки літ, скільки зим?», «Яким вітром занесло?», «Чи Вас сюди хвилею прибило, чи вітром прикотило?», «Як ся маєте?» та ін.

- святкові вітання: «Христос рождається! Славимо його!», «Христос воскрес», «Віншую Вас на новий рік, щоб були здорові на весь вік» та ін.

- вітання-побажання: «Дай, Боже, жартувати, аби не хорувати», «Дай, Боже, сто кіп, де був торік один сніп», «Жити Вам, поживати та добра наживати», «Щоб Ви і ми щасливі були, щоб у Вас і в нас все було гаразд!» та ін.

Побажання-подяки: «Хай Бог заплатить за обід, що наївся дармоїд!», «Щоб Вам пилося та їлось, щоб назавтра хотілось», «Щоб нам ще сто літ зустрічатись», «Щоб Ви міряли гроші мискою, а дітей колискою», «Хай дім Ваш біди минають, а вороги дороги не знають» та ін.

Присяги: «Щоб мені під землю провалитись», «Щоб мені добра не було», «Щоб я до ранку не дожив» та ін.

Приказки-застереження: «В добрий час сказати, а лихий промовчати», «Не згадуй проти ночі», «Не наврочи», «Плюнь тричі через ліве плече», «Постукай по дереву», «Якби твої слова та Богу у вуха» та ін.

Каламбури: «Ти йому про образи, а він тобі про гарбузи», «На городі бузина, а в Києві дядько», «Були вареники, та на вербу повтікали», «Обіцяє, як груші на вербі виростуть», «Як рак на дубі свисне», «Чули, як говорили, що бачили, як їли», «Дайте пити, бо так хочу їсти, що не маю, де переночувати», «Андрій бабці рідний Федір», «Така рідня, як чорт козі дядько», «Твоя бабка, моя бабка продавали разом ябка», «Така рідня, як десята вода на киселі», «Наші собаки їли, а ваші на них через пліт гавкали», «Дай, Боже, нашому теляті вовка з'їсти», «Ви мовчіть, а ми будемо потакувати», «Вставай, бо вода горить», «На злість ворогам корову продам, щоб діти молока не пили», «Куплю хрону до лимону», «Не бійся собаки – хазяїн на прив'язі», «Або Ви, тату, йдіть у ліс по дрова, або я буду вдома, або я буду вдома, а Ви, тату, йдіть в ліс по дрова», «І в поле мене не беріть, і вдома мене не лишайте», «Трошки гречки, трошки проса, трошки взута, трошки боса» та ін.

Зіставлення: «Гарна дівка, як маківка», «Колос повний до землі гнеться, а порожній – угору пнеться», «Який мельник, такий млин, який батько, такий син» та ін.

Приказки: «Або пан, або пропав», «Або рибу з'їсти, або на дно сісти», «Не береться ні за холодну воду», «Ні риба, ні м'ясо», «Ні пава, ні гава», «Ні Богові свічка, ні чортові шпичка», «Ні кує, ні меле», «Ні до ладу, ні до прикладу», «Ні живий, ні мертвий», «Ні світ, ні зоря», «Ні в тин, ні в ворота» та ін.

БОГИ ДАВНЬОУКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ

(Волочай В.Г. «Словник імен богів давньоукраїнської міфології». – Вінниця, 2001. – 100 с.)

Агни (Аги, Оги, Анд-Ра, Інд-Ра тощо) – бог вогню, дощу, символ чоловічого начала світотворення і світобудови, цар усіх райських планет (с. 12).

Арес – ім'я бога війни у скитів (с. 13).

Баба – одна з найстародавніших і найбільш шанованих у протоукраїнців кам'яного віку та давніх українців епохи палеоліту, неоліту, енеоліту, бронзового віку (с. 14).

Баган – бог домашньої рогатої худоби у древніх волинян та білорусів (с. 15).

Берегиня (Оберега) – найстаровинніша богиня добра і захисту людей від усілякого зла (с. 15).

Білобог (Дід) – головний бог добра, творець Землі, води, батько Перуна, господар Вирію, захисник людей від зла, повелитель інших богів (с. 16).

Богиня Зоря (Аврора, Венера, Іриди тощо) – богиня води, роси і вина, сестра Сонця. Портрет Зорі: вродлива панна у вінку з павиноного пір'я, в шовковому корсеті..., в черевичках або жовтих чоботях із срібними підківками, опоясана кованим поясом...) (с. 18).

Богиня Сонце – найбільш шановане божество в усі часи: адже культ Сонця становить основу світосприймання наших предків... Портрет: золота шуба, перловий серпанок, золотий кований пояс,

золотий перстень, підбита золотою ряскою спідниця, жовті чоботи з срібними підківками тощо (с. 19).

Божич – нове сонце і водночас Новий рік, народжені Колядою, дружиною Дажбога в найдовшу зимову ніч у дніпровських сагах (с. 20).

Вирій (Ірій, Ірій тощо) – першоземля «богів світу», острів у Всесвіті, сомнище померлих душ (с. 22).

Вогневиця – одна з тринадцяти доньок Мари, що несла людям високий жар тіла, тиф та інші хвороби. Зображувалась у вигляді кістлявої баби, в якій великі лихі очі палають вогнем (с. 23).

Велес (Влес, Волос) – бог тварин, чередників та музик, усього живого, навчив людей обробляти землю, вирощувати худобу, господарювати на землі (с. 24).

Глуханя – одна з тринадцятьох доньок Мари, міфічна потвора, що відбирала в людей слух і мову, зображувалась потворною бабою без вух і рота (с. 26).

Громовик – бог блискавки і грому (с. 26).

Гризачка – одна з тринадцятьох доньок Мари, міфічна потвора, що несла людям хворобу серця. Портрет: черв'якоподібна істота, що має гострі хижі зуби (с. 30).

Дажбог (Даждъбог, Сонце-Бог) – бог світла, сонця й добра (с. 30).

Дана (Дівонія, Діванна, Діва) – богиня води, вічно юна, чарівна Діва і водночас – дружина Вогню (с. 31).

Дворовик (Домовий) – хатнє божество, що, за повір'ями, опікується життям усієї родини, яка мешкає під одним дахом (с. 31).

День – божество світла, що було наділене космогонічною місією, безсмертне творіння, антипод Ночі – божества пільми (с. 32).

Джива (Жива) – богиня життя, сприяла добрим пологам, навчила жінок усе робити, принесла протоукраїнцям перше зерно жита (с. 33).

Дюдя – бог зими й морозу, ворог сонця і всіх літніх небесних сил, зображувався в образі діда з сивою бородою (с. 35).

Жовтяниця – одна з тринадцятих дочок Мари, уявлялась нашим предкам немічною бабою з жовтими очима і лицем; потвора, що несла людям жовчну хворобу (с. 37).

Кікімора – одна з тринадцятих дочок Мари, богиня сновидінь, уявлялась сонливою блідою дівою, що жила у людській оселі, комині чи запічку (с. 40).

Коло (Кол) – одне з багатьох імен Бога Сонця (с. 40).

Коляда – давньоукраїнська богиня неба, мати Сонця, дружина Дажбога (с. 41).

Коркуша – одна з тринадцятих дочок Мари, міфічна потвора, що заражала людей коростою, обкидала чиряками... (с. 43).

Купала – богиня плодючості і материнства, а також тілесної, біологічної форми життя (с. 43).

Лад – бог шлюбу, родинної злагоди, вірності, людського благополуччя (с. 44).

Лада – богиня Всесвіту, що символізує друге начало творення світу і життя на землі (с. 45).

Лея – донька Лади, богиня води (с. 46).

Лель – бог кохання і бджолярства... (с. 46).

Лідниця – одна з тринадцятих дочок Марі, міфічна потвора, що несла простуду, відморожувала людям кінцівки; зображувалась у вигляді обледенілої баби, в якій замість очей – дві крижини (с. 47).

Літник – божество теплих літніх вітрів, син Стрибога; зображувався у вигляді смаглявого юнака у широких білих шароварах (с. 48).

Ломота – одна з тринадцятих дочок Марі, міфічна потвора, що несла людям хвороби кісток, кінцівок, нарости на суглобах тощо; зображувалась у вигляді потворної баби з вивернутими кінцівками, повернутою головою... (с. 48).

Ляклиця – одна з тринадцятих дочок Марі, міфічна потвора, що несла людям переляк, боязкість, страх. Візуальний портрет не подається (с. 48).

Мара – богиня зла, темної ночі, страшних сновидінь, хвороб, мору і смерті... (с. 49).

Мокоша – давньоукраїнська богиня родючості, жіночого рукоділля, мистецтва, води, заступниця вагітних і породіль (с. 51).

Мороз – божество холоду, віхоли, криги (с. 52).

Навія – одна з тринадцятих дочок Марі, міфічна потвора, що несла людям божевілля. Зображувалась у вигляді потворної баби, що несамовито регоче, закотивши очі під лоба (с. 52).

Око (Деміруг, Творець, Першобог) – творець Вирію, Землі, всього суцього (с. 54).

Очниця – одна з тринадцятьох дочок Марі, міфічна потвора, що осліплювала людей, несла їм хворобу очей. Зображувалась потворною брудною бабою з гнилими очима (с. 56).

Пек – бог пекла, а також війни, кривавих бійок, кровопролиття та всякої великої біди (с. 57).

Пекун – маленький кровожерливий божок, який здатний до фантастичного зростання, намагаючись пожерти якомога більше людей, коли вони сваряться (с. 58).

Перун – одна з найбільш авторитетних постатей пантеону богів давніх українців, котра конкурує з такими іменами як Сварог, Дажбог, Ярило (с. 59).

Попель – бог Сонця, світла, вогню... (с. 63).

Полісун (Лісун) – «вовчий бог», божество, що опікувало вовків, сприяло рівномірному розподілу хижаків на землі, підказувало, де знаходиться хвора тварина, яку вовкам слід з'їсти.

Водночас Полісун – бог торгівлі у східних давньоукраїнських племен (с. 64).

Ра – одне з перших імен бога Сонця..., має найвищий рейтинг з-поміж усіх, зокрема і вельми престижних (Лада, Матір-Дана, Леля, Слава..) (с. 65).

Род (Сокіл-Род) – першобог давньоукраїнської міфології, зачинатель усього живого на Землі (с. 69).

Рожаниці – давньоукраїнські першобогині родючості, «небесні господині світу» (с. 69).

Русалка (Мавка) – водяне божество, жінки та діти, які померли неприродною смертю (с. 70).

Сварог – бог нічного неба і 12-ти сузір'їв Зодіаку, є іпостассю Дива – «бога богів», джерело життєвої сили... (с. 70).

Слава – богиня перемог і всіляких здобутків та надбань давніх українців (с. 73).

Сокіл (Сокіл-Род) – Першоптах і Першобог світу, птиця-тотем у найдавніших українців (с. 74).

Стрибог – бог вітрів, за уявленнями давніх українців, невірноважений літун з бородою та батогом, яким він поганяє свої вітри (с. 75).

Трасовиця – одна з тринадцятьох дочок Мари, що несла людям гарячку та смерть, міфічна потвора, що нагадує зовнішністю Бабу Ягу (с. 78).

Черевуха – одна з тринадцятьох дочок Мари, міфічна потвора, що несла людям хвороби шлунка та інших нутрощів (с. 81).

Чорнобог – бог зла, лютий ворог Вирію, людей і світла, заступник усіх злих сил, володар пекла (с. 82).

Яма – бог підземного царства (с. 84).

Ярило – бог весни, «котрий разом з Колядою та Купалом по черзі символізував сонячну енергію» (с. 85).

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР В ЖИВОПИСІ

Міфи та легенди

Дажбог – бог сонця, покровитель Руської землі

Стрибог – бог вітру

Сварог – бог-коваль, навчив людей хліборобства, подарував їм плуг

Перун – бог грому і блискавки, бог війни і миру, їздив у хмарах колісницею

Волос (Велес) – покровитель скотарства та поезії

Берегиня – богиня добра й захисту від усілякого лиха

Чорнобог – бог темряви, ночі, зими, холоду, сну

Мара (Марена) – донька Чорнобога, богиня темної ночі, страшних сновидінь, привидів, хвороб, смерті

Родинно-обрядова творчість

Микола Пимоненко. Святочне ворожіння

Микола Пимоненко. Свати

Микола Пимоненко. Засватали

Володимир Маковський. Дівич-вечір. 1883

Костянтин Трутовський. Весільний викуп. 1881

Федір Кричевський. Наречена. 1910

Микола Пимоненко. Проводи рекрута

Микола Пимоненко. У похід

Календарно-обрядова творчість

Н.Пимоненко «Пасхальна заутрення» Почало ХХ в.

Микола Пимоненко. Пасхальна заутрення

М. Пимоненко. Страсний четвер

Микола Пимоненко. Страсний четвер

Микола Пимоненко. Великдень у Малоросії

Іван Соколов. Ніч на Івана Купала

Іван Соколов. Ворожіння на вінках

Володимир Томашевський. На Івана Купала

Ярослав Петрак. Русалка

Навчальне видання

ВІННІЧУК АЛЛА ПЕТРІВНА

Український фольклор

*(для студентів ступеня вищої освіти «бакалавр»
денної та заочної форм навчання)*

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

